

GLAS

IZ SADRŽAJA:

Božićna zvijezda i sputniki

Tako dugo dok postoju problemi kao u Južnom Tirolu je ujedinjenje Evrope utopija

Marin Držić

Svi mi Hrvati..

Nova Hrvatska lirika. Domjanić

Uloga literature u našoj nacionalnoj manjini

Iz Samobora. Govori A.G. Matoš

Studije u Jugoslaviji

Povijest prirodnoga prava

Nek noža ne za Božić

Prijatelj svoga naroda

Jezični ogled

PJESME:

Dragutin Domjanić: Kaj
Prošecija
Loza žuti
Šutnja

Stjepan Šulek: Tri pjesme

časopis

12
t.

4

1957
BEC

HRVATSKOGA AKADEMSKOGA KLUBA

K
u
l
t
u
r
n
o
p
o
l
i
t
i
č
k
i
t
i
p
i
s

BOŽIĆNA ZVIJEZDA I SPUTNIKI

P.dr. Augustin Blazović

Nezdavno sam čitao, da je predložio neki amerikanac, da se za Božić istrilju mali sateliti, ki bi kao božićna zvijezda nazvišćivali mir svitu. Mislím, da će se malo tko oduseviti za ovu misao. Ali ona mi pruži priliku, da prispodobim zvijezdu Božića k satelitom Sputnikom.

Božićnu zvijezdu nisu istriljali niti iz Moskve, niti iz Washingtona. Nju nisu tražili s dalekozori, radari i drugim modernimi tehničkim sredstvami. Ali naredno su ju mogli viditi ne samo u Arabiji, nego i u Rimu i Aleksandriji. Možda je ona bila repatica, ku su jedni razlagali za pogibelj, drugi za sricu. Pogani su razlagali pojavu repatice rado za narodjenje novoga kralja. Opet mnogi su se mogli jednostavno diviti zvijezdi s velikim repom na črnosamitnom nebu. Možda ona nije bila repatica, nego takozvana Nova, ka nastane kroz eksploziju negdje daleko u velikom prostoru svemira. Nova ili repatica, na svaki način od Boga Stvoritelja izibrana, da nazvisti narodjenje Sina Božjega. Ki ne vjeruje u Boga, more gledati u ovakovoj pojavi samo slučaj. Ali nam, ki vjerujemo još ni to nije slučaj, ako nam jedan vlas osijedi ili ako se jedan vrabac izvrne iz krova. Bezvjernik bi se sad zglasa smijao: kako more Bog tolike stvari na jednoč držati u glavi? Zapravo je bezbožni siročak smiha vridan, kađ si Boga ne zna drugače predstaviti, samo ovako jadno po človičju.

Božićnoj zvijezdi je dao Bog smisao, ku nisu znali razvezati ni zvijezdari Rima, ni pismoznanci Jeruzalema. Ali tri mudri muži na istoku su razvezali smisao zagonetne zvijezde. Nje je ona dopeljala k Božjemu Ditešcu, ki je pravi "Princeps pacis", pravi Kralj mira.

S andjeli skupa je i božićna zvijezda nazvišćavala slavu Bogu i mir ljudjem, ki su dobre volje.

Slavu Bogu, Stvoritelju človičjega razuma bi mogli nazvišćavati i dva umjetni miseći ruskih učenjakov. Slavu človiku i slavu znanosti njegovoj. A človik i njegova znanost neka služi Bogu na diku. Sami učenjaki su možda ponizno i potrešeno stali pred svojim uspjehom. Vjerojatno su barem u dibini srca želili da novi uspjeh nikad ne služi umaranju, nego mirnomu razvitku. Ali onda dođu od gizdosti naduveni političari i tropu na stol konferencije za razoružanje: "Njet! "Na svaki zapadni prijedlog "Njet". Dojde novi diktator grozeci se da more izradirati sve velegrade svita. Dođu od gizdosti naduveni novinari i govoru od "osmoga dana u stvorenju", s kim je sovjetska znanost polag njih nadmašila Stvoritelja. Človik se za glavu popade, kako da ovi ludjaki nimaju ni najslabijega pojma o veličini stvorenja. Istriljenje jednoga 500 kil teskoga satelita još daleko ne opravda tako bezobrazno i djavolsko svetogrdje. Ča koristi, ako pokazemo nato, da je jur zemlja 12.000,000,000,000,000,000,000-krat (12 tisuc trilionkrat: broj s 21 nulom!) tako velika, kot Sputnik II. Kako bi si znao ludi i bezobrazni novinar predstaviti ov broj? A još manje si zna predstaviti veličanstvene mjere svemira. Kad nam se od ovih mjer zasvicuje u glavi, onda dobenemo neku, ako i nesvršenu slasť o beskrajnosti Stvoritelja Boga.

Mir ljudjem je nazvišćavala božićna zvijezda. Mogli bi to i Sputniki: glejte, narodi, svi ste jedna družina, svi imate pravo na uzitak znanstvenoga napredka! Glejte, političari, oficiri i vojaki, boj i naoružanje nima smisla. Dostigli smo granicu, gdje više ne ide dalje, gdje slijedi ponor (Abgrund) propasti cijelih narodov,

a možda i čitavoga človičanstva. Ali nije tako! Sputnik označuje novi start za naoružanje, još već atomskoga oružja! Još savršene je rakete! Lažljivi golup od komunizma otpadjenoga Picassa već ne glasu mir. Otpali su mu kreljuti lažljive propagande. Naoružanje, odbijanje svake kontrole, gospodarstveno deranje i istrošenje naroda za produkciju raketov i bombov. More li ovo peljati k dobromu koncu? Dalko si, o j Sputniče, jako daleko od božićne zvi- jezde!

Božićna zvijezda je peljala mudrace k vjeri. Kroza te, Sputniče, pokusu bezbožni agitatori potresti mnogim vjeru. Božićna zvijezda je nazvišćivala ufanje spasenja. Ti nazvišćuješ strah propasti. Božićna zvijezda je sjajno pozivala na ljubav, ka nam se je skazala u Betlehenskom Ditešcu. Ti siješ mržnju, nenavidno- st i oduravanje.

Ali zač tebe optužujem? Ti si mrtvo stvorenje, ko poslušno krećeš okolo zemlje polag zakonov, ki su dani od Stvoritelja, ke priznaje i samo aplicira takodjer i človičja znanost, ka te je sastavila. Zapravo tvojim krećanjem nikoga ne ogrozuješ. Kot sva- ko stvorenje i ti Boga slaviš tvojom poslušnošću. A mi cemo ov Božić najgorljivije moliti zato, da se od tebe uču posluš- nost prema Bogu, ki - hotec ili ne hotec, znajuć ili neznajuć - štoju u službi onoga, ki je prvi rekao "Non serviam!", "Necu slu- ziti!". Jer mir će dojtiti nek onda, kad budu svi ljudi u dobroj volji služili i slavili Boga.

.....

U stilu vremena

S. Šulek

Bez sumnje naše sunce je ostalo isto
 ali sunce je sad drugacije u mojim očima
 Jer ja više nisam na livadama u
 prostorima prirode
 i daleko od civilizacije
 Moj se je duh promijenio
 u djungli gradske mase
 u jurnjavi automobila
 u misteriju atonalizma i divljini jazz muzike
 u velegradu evropskom gdje su dani suviše kratki
 a noći usamljene i teške
 u depresiji čekanja svijetske eksplozije
 ili u čekanju Vječnoga Duha.

TAKO DUGO DOK POSTOJU PROBLEMI KAO U JUŽNOM TIROLU JE
UJEDINJENJE EVROPE JEDNA UTOPIJA

Martin Prikosović

"Onaj tko govori o Evropi kao o nekom političkom pojmu, nema pravo. Evropa je geografski pojam." Ovo je izjavio znameniti političar prošloga stoljeća, najme Bismarck. U dvadesetom se stoljeću iz Evrope ipak stvara politički pojam. Kao i mnogi drugi znameniti pokreti, tako je i pokret za ujedinjenjem Evrope nastao u Austriji: 1923. Coudenhove-Kalerli u svojoj knjigi "Paneuropa" propagirao je misao jedne evropske federacije. Ipak, ča je prije drugoga svitskoga boja izgledalo kao utopija, dobilo je iznenada poslije govora Winstona Churchilla na 19.9.1946. Zürichu svoje čvrste podloge. Nekadašnji britanski Premier ministar tada je pored ostaloga rekao i sljedeće: "Ja ne pokušavam razviti jedan puni program za hiljade milione ljudi, ki žele biti sretni i slobodni, zadovoljni i sigurni, ki žele uživati one četiri slobodštine o kima je govorio veliki predsjednik Roosevelt i ki žele živiti po principima Atlantik-Charța. Ako je to zaista njihova želja, onda to oni moraju samo reci i oni ce sigurno naci sredstva i mogućnosti da tu želju sprovedu u stvarnost. Ali ja vas ipak opominjem. Topovi šute. Borba je prestala, ali opasnost još uvijek postoji. Ako mi zaista želimo uspostaviti Ujedinjene Države Evrope - neka bude i drugačije ime - onda mi s tim moramo sada započeti.

Ja vam sad želim navedene prijedloge još bolje razraditi. Naš stalni cilj mora se sastojati u tom, da snagu UNO dalje učvršćujemo i izgradjujemo. U okviru ovoga svitskoga plana mi moramo u jednoj regionalnoj strukturi nanovo izgraditi evropsku familiju, ka se možda mora zvati Ujedinjene Države Evrope. Prvi korak k tom poslu predstavlja stvaranje Evropskoga Vijeca. Ako u početku nisu sve evropske zemlje voljne ili pak nisu u stanju, da pristupe ovoj Uniji, mi se ipak moramo baciti na posao i obuhvatiti i ujediniti sve one zemlje ke mogu i ke hoce u evropski savez."

Od onoga vremena je za jednu ujedinjenu Evropu načinjeno mnogo propagande, vodjene su bezbrojne skupštine i govori. Rezultat je ipak malen. Nema sumnje, da su na primjer na gospodarstvenom i socijalnom polju integracije Evrope do sad postignuti uvaženi rezultati. Politička integracija Evrope ipak se još uvijek sakriva u dječjim cipelama. Da, človik mora biti prisiljen reci, da politička integracija Evrope uopće ne postoji, ako se pošmatraju postupci Evropskoga Vijeca za vreme madjarske revolucije od prošloga ljeta. Zadaca Evropskoga Vijeca tada je bila da se odmah sakupi i da poduzme odgovarajuće korake. Kao i UNO tako i Evropsko Vijeće nisu ispunili svoje pune zadace.

Moglo bi se očekivati, da je slobodna Evropa iz ovoga nešto naučila. Nažalost političko nam djelovanje pojedinih slobodnih evropskih država daje sliku, da ova naša Evropa stoji za sada vrlo daleko do jednog ujedinjenja.

Ovih nas dana zaokuplja problem Južnoga Tirola. Poslije prvoga svitskoga rata - poslije katastrofalnoga pada austro-ugarske monarhije - Južni je Tirol od ondašnjih pobjedničkih zemalja bio obecan Italiji. Ovu nepravilnost, ka je na taj način učinjena Južnim Tirolcima mogla je Italija popraviti, da se je ona više trudila, njima, kao državljanima Italije, omogućiti njihov daljni nesmetani život u duhu njihove nacionalnosti. Italija je trebala Južnim Tirolcima pokazati, da ona ne želi iz njemackogovorućeg Južnog Tirola stvoriti neku talijansku

provinciju, već naprotiv, Italija je trebala raditi na tom, da iz južnih tirolaca načini zadovoljne i sretne talijanske građane. Da je Italija po pitanju Južnoga Tirola provodila jednu umjerenu i pametnu politiku, danas sigurno ne bi postojalo problema Južnoga Tirola. Ali Italija nije išla tim putem, ona je htjela jedan nezadovoljni Južni Tirol, jer ona je iz južnih tirolaca pomoću svih sredstava pokušala stvoriti Talijane.

Poslije drugog svjetskog rata pokazala se je Austriji šansa, da tu namjeru Talijana nekako zaustavi. Ali na žalost - kako to pokazuju zbivanja u Južnom Tirolu - se ta šansa nije u potpunosti iskoristila. Doduše došlo je između Austrije i Italije 1946. u Parizu do sporazuma - De Gasperi - Gruber -, ali talijanske vlade poslije rata nisu bile uvijek voljne da se toga sporazuma drže.

Narod Južnoga Tirola vidi, da kroz industrijalizaciju svoje zemlje dohadja u sve veće neprilike i da se između ovoga tijesnog položaja između Brenner i Salurner Klause može samo tako izbaviti, ako se obrati na javnost Austrije i drugih međunarodnih organizacija.

+

Ja bih sada ovdje htio navoditi ideju južnotirolskoga poslanika dr. Tonya Ebner. Dr. Ebner je s punim pravom kod sjednice Evropskoga Vijeća u Strašburgu 29. X. 1957. u svom govoru upozorio na to, da bi se u toku europeizacije moralo stvoriti pravo narodnih zajednica, ko bi ne samo pojedinog građana, nego i cijelu narodnu zajednicu kao takovu čuvalo. Europeizacija je na mnogim područjima kao na primjer na području obrambene politike i gospodarstvene politike daleko napredovala. I pitanje narodnih manjina pripada kompleksu evropskih pitanja. Treba stvoriti mogućnosti po kima bi se stvorila načela, ka bi vridila za čitavu Evropu i ka bi branila i uzdržavala etnički karakter pojedinih narodnih zajednica na njihovom vlastitom području. Pitanje narodnih manjina - ako već hoćemo Evropski misliti - ne smiju se smatrati samo kao unutrašnje-politička pitanja pojedine države, kako je to uvijek do sada posmatrala Italija, već bi se morale na evropskoj bazi po pitanjima narodnih manjina stvoriti neke zakonske osnove.

+

Austrija može svojoj braći u Južnom Tirolu pomoći na sljedeći način: svagdje na svitu gdje ima austrijskih zastupanja i gdje Austrija suraduje oficijelno ili inoficijelno, na gospodarstvenom ili političkom području, u međunarodnim javnim ili privatnim organizacijama, kongresima svake vrste, morao bi se navadjati problem Južnoga Tirola. Treba da se upozori javna misao u slobodnom svitu na Južni Tirol, na ovu točku na kojoj će se viditi kakav je karakter evropske slobode.

Takodjer mi gradišćanski Hrvati jednoglasno stojimo iza zahtjeva južnih tirolaca i u njihovoj borbi za existenciju. Mi podržavamo južne tirolce ne samo kao državljani Austrije, već takodjer kao pripadnici jedne nacionalne manjine. Takodjer mi Hrvati se borimo za održanje našeg hrvatskog jezika i naše narodnosti. Kod nas su takodjer muževi i sredstva od jučer na djelu, nas, ne italijanizirati, ali germanizirati. Mi se takodjer borimo - kao vi za ispunjenje pariškoga ugovora - za ispunjenje jednog ugovora. S tim nije kazano, da austrijska vlada svoje dužnosti, ke je na sebe uzela kod potpisivanja državnoga ugovora ne želi respektirati. Ali bilo bi dobro i već bi bilo vreme, da se austrijska vlada osim gospodarstvenih pitanja bavi i drugim problemima.

MARIN DRŽIĆ

Piše Stjepan Šulek

Kada se je pojavio Marin Držić sa svojim pastoralama i komedijama, hrvatska je književnost u Dubrovniku imala već potpuno izgrađen književni jezik, koji se je prije Marina Držića naročito njegovao u crkvenim prikazivanjima. Ta crkvena prikazivanja u Dubrovniku razvila su se još mnogo prije šesnajstog stoljeća; gdje su se bila njegovala pjesnička djela većih razmjera i gdje se je bila tako stvarala solidna podloga za kasniji razvitak dubrovačke literature, koja je preko dubrovačkih pjesnika Šiška Menčetića (1457-1527) i Džore Držića (1461-1501), tih prvih predstavnika trubadursko-petrarkističke lirike u Dubrovniku, pa preko Mavra Vetranovića i Andrije Čubranovića, sve više dozrijevala u pravcu originalnog književnog stvaranja i koja je u komediografu Marinu Držiću postigla svoj prvi veći uspjeh. Marin je Držić prekinuo s tradicijom u smislu crkvenih prikazivanja i pošao je novim putovima u pravcu pastore i komedije, gdje je on prvi u hrvatskoj dramaturgiji s velikim uspjehom stvorio čitavu skupinu raznih tipova, kao škrtaca, probisvijeta i raznih mizerija, prave vesele Dalmatince, koji još i danas žive i koji će tako dugo živjeti dok će živjeti rod Hrvatski u našoj dra- goj Dalmaciji.

U hrvatskoj dramskoj književnosti M. Držić igra prvorazrednu ulogu. Jer M. je Držić komediograf širega formata. S njim se može mjeriti samo Francuz Moliere i ako hocete Austrijanac Nestroy, koji je živio u devetnajstom stoljeću. Dok su drugi "renesansni" pjesnici u najviše slučajeva zalazili u kršćanske i mistične teme, dotle je Marin Držić bio pravi primjer renesansnoga čovjeka. Njegov stariji zemljak, benediktinac i prvi dubrovački književnik koji se je kroz cijeli život bavio samo literaturom i filozofskim razmišljanjem, najveći hrvatski mislilac u 16. vijeku, pisac koji je upozoravao svoj narod da se od kršćanskoga zapada nema očekivati ništa, pustinjač na samotnom dubrovačkom otoku sv. Andrije, pisac koji je iznosio društvene i političke pojave svoga vremena i koji je najoštrije kritizirao aristokratski sloj u Evropi, pisac koji je u svojim dramama iznosio događaje iz biblije, ali koji je istovremeno najoštrije kritizirao neslogu i pokvarenost kršćanskih vladara i koji je u tome vidio zlo po crkvu i kršćanske zemlje, veliki dubrovački patriota i realist Mavro Vetranović (1482-1576), bio je prema tome pjesnik drugih nazora na svijet nego naš Držić o kojem je ovdje riječ. I Marulić i Gundulić i mnogi drugi hrvatski stvaraoci kulture, iako su živjeli u ono probudjeno renesansno vrijeme, kada su ljudi trčali za luksuzom, laganim životom, ipak su se oni prema tom životu odnosili kritično, na svaki način mnogo kritičnije nego Držić.

Marin Držić (1508-1567) pučanin po porijeklu, a po zanimanju najprije klerik a kasnije svećenik imao je buran i pustolovan život. To je bio život nemirnog čovjeka, koji je osim svojih crkvenih dužnosti vršio i razne druge svjetovne dužnosti i poslove. On je bio pisar na solani, ulični glumac i sluga grofa Kristofa von Rogendorf, a na višim naukama u Sieni postaje 1541. rektorom sveučilišnog konvikta i vicerektorom sveučilišta, gdje je zbog svog karaktera imao neprilika s đjacima i policijom. I tako je on imao dosta prilika upoznati život svoga vremena, najme život puka i jadnika, seljaka i pijaniča, raznih probisvijeta, bludnica i svodilja, te raznih sluga i škrtaca.

To su sve tipovi Držićevih komedija, koje je on stvorio nakon povratka iz Siene natrag u Dubrovnik. To su sve likovi iz života, iz onakovoga života kakovoga je Držić vidio u svoje vrijeme.

Junake za svoje komedije, seljake i građane, slugu, pastira i Vlahe, Držić nije uzimao uvijek direktno iz Dubrovnika, već i iz dubrovačke okolice i iz Hercegovine, a radi potenciranja komičnih situacija Držić uvodi u svoje komedije i inostrance.

Komedije Držićeve žive su i vesele, one pobudjuju o čovjeku koji ih gleda ili čita dobro i vedro raspoloženje. To su komedije našega Držića, koji nije (osim u Mandi) opisivao vlastelu, iako je pjesnik potajno uvijek stajao u opoziciji prema vlasteli i dubrovačkoj vladi, koja je gospodarila dubrovačkom republikom i koju je pred kraj svoga života potajno pomoću toskanskog vojvode htio srušiti i postaviti novu vladu, koja bi se sastojala od više pučanina i stranaca, a ne samo od aristokracije. Jer Držić je bio prijatelj siromaha i jadnika. On je sam u neku ruku bio veliki siromah. Živio je u vječnim dugovima.

On ipak nije kritik društva. Možda se tu i tamo naslučuje koja njegova opomena, kritika, ali njegov je najvažniji cilj da zabavlja, da prijatelje slovinskoga jezika zabavlja svojim veselim pastirskim igrama i komedijama. Dubrovčani su se najviše zabavljali u pokladno vrijeme, od 5. januara pa do početka korizme. U tim danima 'slovinski' je jezik u Dubrovniku sigurno najviše došao do izražaja, jer u tim su se danima kao javne ili privatne predstave prikazivale i Držićeve komedije i pastirske igre. Problemi oko kazališne formacije sigurno nisu bili veliki, jer za njegove komedije nije bila potrebna komplicirana scenarija. Držićeve se radnje najviše razvijaju na otvorenim mjestima, negdje na ulici pred nekom kućom ili prozorom, pa nije bilo potrebno mnogo scena. Što se tiče glumaca, to jest kazališnog ansambla sigurno nije bilo ni u tom pogledu teško, jer su u Dubrovniku bile u ono vrijeme djelovale tri kazališne družine: Pomet, Garzarija i Njarnjasi. Ove su kazališne družine prikazivale Držićeve komade i tako njegovo ime podigle do sjajnoga i zaslužnoga pjesnika grada Dubrovnika. I danas se Marin Držić pored našega suvremenika Miroslava Krležu ubraja među najoriginalnije hrvatske dramatičare, a ne samo hrvatske već i južno-slavenske uopće. Zahvaljujući komedijama M. Držića, hrvatska dramska literatura zauzima prvo mjesto među dramskim literaturama kod svih južnih Slavena. (To je činjenica).

M. Držić, pjesnik vesele i slobodnjačke drame, napisao je mnogo komada, ali se je dosta toga zagubilo. Pastirske igre: "Tirena", "Venera i Adon", "Ljubmir", "Plakir". Komedije: "Novela od Stanca", "Dundo Maroje", "Skup", "Tripče de Utolče". "Venera i Adon" i "Novela od Stanca" stampao je za života. Druge stvari su se sačuvala u rukopisima, a nešto je propalo.

Iz "Tirene"

..ljubav je živiti s družinom junaci
 rujno vince piti s dobrim veseljacima,
 popievke vesele junacke spievati
 i činiti sve selo u igri stojati,
 i tance na vrime s seljankama izvoditi,
 i igram takime blaženim dan voditi.

Nedavno što sam se sreo s jednim prijateljem u klubu, koji mi je rekao: -Ništa se ne vidi, da li klub zaista aktivno radi ili ne. -Kako to misliš? - pitam ja. -Ovdje sve ide tako sporo, bezkrvno, kao da netko nekoga prisiljava da se održavaju sjednice, sakupljanja i društvene zabavne večeri. Ja ne mislim, da nas u Becu ima tek samo ovoliko. Poznajem dobro moje prijatelje, koji su u djetinstvu govorili našim jezikom a sada skoro zaboravili ili pak govore jako slabo. Propalo je u njima majčino mlijeko. Nažalost i ja sam mnogo zaboravio. Stidim se, ali što ćemo! Zato sam došao danas u ovaj klub i volio bih da od sada redovito dolazim, jer osjećam potrebnim za moju cut, za moju krv.

Od tog dana bilo je više sastanaka u klubu. Zabadava sam tražio mog prijatelja, nema ga. Evo vidiš - zato ih ima malo u klubu. Zato što si možda ti i mnogi ostali - isto takvi - podlegao svojim momentalnim osjećajima, emocijama. To su takozvani "ljudi momentalne naravi", ljudi nemocnih živaca, ljudi koji ne vode brigu o ničemu. To je za naš život opasno! Ti si vidio da ih ima nekoliko, ali nema djevojaka. Uz tamburanje tamburica samo skromnog ozbiljnog razgovora. Ta se jednostavnost valjda tebi ne sviđa. Pušto je i smiješno! - Pitam ja tebe: Ne bi li to moglo biti drugačije? Ako bi ti dalje dolazio ti bi sigurno uvidio da to nije tako pušto i jednostavno kako na prvi pogled izgleda. - Nama je zadatak održati naš jezik, - mlijeko majke - jer u majčinom jeziku se osjeća sva ona slatkoća, koju je pružila nama - najdraža za nas, naša majka. Vidiš - ptica svojim glasom pjeva, potok svojim tajnim žuborom žubori, zvijezde se svojom mlakom svijetlošću vijaju na nebesima - samo "ti, koji se nazivaš Hrvatom, koji udaraš u prsa pored pune čaše; 'Ja sam Hrvat....'" samo ti dozvoliš sebi da zaboraviš svoj jezik, svu bujnu ljepotu, sve ono što je zaista tvoje. Upropastiš komadić svoga srca, ljubavi i svoje bezbrižne dječke dane. Jer bez sumnje možeš kazati da čistoca dječkog doba, dječke mašte ide zajedno - kao neodvojivi bliznjaci - sa ovim jezikom kojega si govorio, dozivao mamu i divio se svemu što je bilo za tebe nejasno.

Da! Tada u najranijoj mladosti bio je drugi život, onda si se čak i potukao - zbog naših običaja - sa dječima drugog sela. Prošlo je nekoliko godina, postao si zrelim čovjekom i sada samo s visine gledaš na svoje djetinstvo, zaboraveći sve, čak i jezik. Mahneš s rukom ako te neko opominje! Zoveš se odraslim, zrelim čovjekom i kažeš, da je ovo naše hrvatsko nastojanje ludorija. To dobro zapamti: "U jeziku živi narod". Skromno društvo se sakupi zato da svoj mali cut, koji živi još u srcu, obnove, da on dalje raste, da se jača, snaži i da u kratkom roku može zaustaviti propadanje. To ne znaci, da samo naše treba tjerati. Ne! Treba da znaš i druge jezike, ali nemoj propustiti najdraže svoje! Zato se je osnovalo društvo, zato je pokrenut časopis "Glas". Ali ako će to sve skupa dalje ovako ići onda će sve propasti. Težak je i naporan rad za nekolicinu, a vi koji ste takodjer naši, možda se smijete na naporu ovih nekoliko radnika. Jer vi živite u vašem svijetu.

Ako se osjećaš Hrvatom, ako se koristiš po neki put njime, onda ne može biti istina da tebe, da svijuju vas, ni mrva ne interesiraju poslovi ovog društva, koje se bori za opstanak naše nacionalnosti, za naš jezik, za naše navike i običaje; "...ne gledajući na staliž, znanje, političku pripadnost, samo na hrvatsku cut". Zato pitanje jezika, običaja, nije samo pitanje nekolicine,

to je naše pitanje, naše hrvatsko. - Ljudi smo i Hrvati! Ljubimo čovječanstvo, okólne nacije, ali najviše i najbolje ljubimo naš jezik, naše običaje, pjesme, ples, naš narod hrvatski.

Osam godina je tome, da sam se kod stariješine susreo s uplašenim mladim dečkom. Što traži ovako sitničade ovdje? Njega je policija dovela ovamo na ispitivanje. Zašto? Zato što je sirio naše novine "Naš Tajednik". To je bilo djete od deset godina. Prošlo je nekoliko nedelja kad sam se s dečkom opet susreo. Pod pazuhom je nosio nekoliko novina. Oni nisu imali mnogo mogućnosti, a ipak su radili i danas rade (u Madjarskoj).

A mi ovdje u najvećoj slobodi kao panjevi sjedimo bez ikakve zainteresiranosti za našu svetu stvar, za onim nasljedstvom, kojega je djed i pradjed sa svojim čistim duhom pažljivo čuvao. Mi nemamo prava upropastiti sve one tekovine naše nacionalnosti, koje su nam predali naši stari. Mi nesmiemo upropastiti naš hrvatski duh zbog nekih momentalnih ličnih ciljeva. Sve to moramo sačuvati tako čisto, bez prlja, kao biser našeg duha i predati našoj djeci, našem naraštaju, našoj krvi.

Svaki treba tako raditi kao kako može, kako zna i umije. Svaki tko dolazi u društvo pomaže u radu. Sada je društvo još skromno, ali ako svi vi, iz vaših sela donesete u svom srcu malo hrvatske svježine, onda će odmah biti sve ljepše, zabavnije i ozbiljnije. Vi isto pripadate našem društvu, svi vi, koji osjećate da su vam djedovi bili Hrvati i da bi mi svi mogli s čistim duhom reći: "sve sam uradio, što sam mogao", a ne biti pasivan i ne znati ništa promucati po naški, jer smo napustili, zaboravili sve: obavezu, čuvstvo, naše pripadanje.

Udubi se samo u svoju dušu - nekada u samoći - onako iskreno prema sebi i pitaj se: Koliko vreda moja krv? Ne bi li bilo ljepše, ako bi svi mi zajedno mogli sprovesti jednu Mikulinju, jednu svečanost i pored toga s mladim, živim, temperamentom, vedrim licem, veselo, s hrvatskim nadahnućem, zajedno - kao u pjesmi - održati naše običaje, pjesme, naš jezik.

Ne košta te ništa, samo malo truda, samo malo volje i učinit ćeš sve ono što je moguće - da učiniš ti i svi mi, koji se zovemo HRVATIMA!

.....

Čežnja za suncem

S. Šulek

U ljetu dok je sunce bilo jako htjedoh pisati himnu suncu ali ne nadjoh riječi za opis tog vječnog, dalekog i nedohvatnog i padoh. Ništa napisao nisam jer sunce je bilo jače od mene ^{sunca} od mene koji svakog dana nekoliko puta napuštam Boga da bi ga u noći opet u razmišljanjima tražio i molio za pomoć za oprost, za život vječni

U ljetu padoh, suncu himne napisao nisam jer bio sam slab, jer nisam bio pjesnik jer sunce je bilo suviše veliko a ja suviše mali jer nije bilo velikih misli da se izrazim da ovo strašno sunce opjevam, da o njemu rećem ono što je Ali sve je propalo, ja ga nisam veličao, ja mu nisam napisao

O sunce! izvor našeg tjelesnog života tebe se ne može veličati jer si suviše veliko a ja suviše slab i jadan da bih mogao opisati cijelo tvoje bistvovanje, tvoj vječni život

A sada su magle i ja opet žudim za suncem za tim dalekim i neopisivim suncem

O živote kako si veliki ako te čovjek živi!

NOVA HRVATSKA LIRIKA

Dragutin Domjanić

Dragutin Domjanić (rođen 1875. u Krčima, umro 1933. u Zagrebu), bio je pjesnik čežnja za prošlošću i starinom, pjesnik aristokracije, profinjenosti, nostalgije, melankolije, pjesnik umiranja prirode i probudjenog patriotizma. Svršivši sve škole u Zagrebu, on je proveo gotovo svoj cijeli život u tom probudjenom Zagrebu, kao sudac i pjesnik, koji je sudjelovao u svim svadama između Mlade i Starije generacije. Naš je pjesnik bio od prirode boležljiv, osjetljiv, povučen u sebe, pa nam je zato razumljivo, zašto on u svojoj poeziji nije bio borben, revolucionaran. Osim toga u njemu, kao sinu i potomku plemenitaške porodice nikako nije moglo doći do pomirenja s novim životnim principima, s novim pogledima na svijet novoga društva, koji su bili upravo protivni od pjesnikovih aristokratskih tradicija, koje su u njemu živjele.

Domjanić je stekao kod hrvatske čitalačke publike naročitu popularnost sa svojom zbirkom pjesama "Kipci i popevke" (1917), gdje je on na više mjesta opjevao hrvatskoga seljaka, koji gine na dalekim bojištima za tuđe interese (Austro-Ugarske). S tim je pjesmama naš pjesnik kod zagrebačkih građana pobudio iskreno rodoljublje i patriotizam. Inače je Domjanić, kao veliki prijatelj Puškina i Verlaina, bio najoriginalniji u njegovoj prvoj periodičkoj pjesničkoj stvaranju. Dragutin Domjanić bio je član Jugoslavenske Akademije i predsjednik Matice Hrvatske. Na hrvatski je prevodio njemačku i francusku liriku.

Knjige pjesama: Pjesme (Zagreb 1909), Kipci i popevke (Zagreb 1917), Izabrane pjesme (Zagreb 1924), V suncu i senci (Zagreb 1927), Pjesme (Beograd 1932), Po dragom kraju (Zagreb 1933).

S. Š.

.. Prošecija

(U Hrvatskom Zagorju za vrijeme rata)

Starinškè se hiže z visokimi krovi
z obločecov k cesti glediju,
vre sunce zahaja, i ideju mraki;
pak kaj to starice ne spiju?

Na malom brežuljku nad njima je cirkva.
Tam svi su zazvoneli zvoni.
Al'kak čudnovato i kak je žalosno
kaj sad pripovedaju oni.

Prošecija duga čez vulice ide,
vuz male starinske te hiže.
Čez grobje se gdege zasvetile sveće:
Prošecija k cirkvi se diže.

I same su ženske, i deca su drobna.
Gubiju im tenki se glasi,
da komaj je čuť litanije molit,
i sveca za svecom se gasi.

Vre kmica je bila, kad došli su starci,
kaj bili su čisto odzadi.
Zabadav si gledel, zabadav si čekal,
gde naši dečaki su mladi.

A naši dečaki su dalko na boju,
i Bog zna, gde doma se vrne.
Tak vnogi počiva i spi tak tvrdo
na zglavlju od zemljice črne.

Za onimi v boju molitva se šepće:
 Za timi kaj dal'ko nam spiju.
 Za njimi starinske su hiže žalosne,
 za njimi vsi zvoni zvoniju.

Kaj

Vre tičeki spiju
 a šume mučiju
 naj moja popevka zvoni:
 po dolù i gaju,
 po dragomu kraju,
 od kojeg mi lepšega ni.

Tu brat mi je vsaki,
 tu doma sem taki,
 pogodit bi mogel i speč,
 poznati su puti
 tu svigdje je čuti,
 ljubljenu, domaću mi reč.

I srce mi greje,
 i z menom se smeje,
 i v žalosti plače takaj -
 Em nikaj ni slajše,
 ne čuje se rajše
 nek dobri i dragi naš kaj!

Loza žuti

Loza žuti
 grozdja već ni,
 nikoga steza ne vodi,
 tužen je kraj,
 tihi je gaj,
 jesen po cestah sad hodi.

Grozdja već ni,
 ali zreli
 kaplja, kaj v kmici se skriva.
 Sunce bu v njoj,
 v kapljici toj,
 smeh i popevka bu živa.

Lepo je to:
 more li gdo
 sunca i radosti zbrati
 i onda vse,
 kak loze te,
 drugom žalosnomu dati.

Šutnja

Snijaju breze, ušutio lahor,
 Spušteno granje još jedva se njiše.
 Zadnji put blijeda zasutila trava
 Zlatnog od lišca, od zlatne kiše.

Kako su srebrene poljane tihe!
 Rijeka ne šumi, pod vrbe se skriva,
 Zvijezda u njezinom zrcalu hladnom
 I ne treperi već ko da sniva.

Nije to mir, to daljine šute.
 Kao da tajne prislušuju koje.
 Ili bi znale sto strasno reci.
 Pa ili ne smiju - il se boje.

ULOGA LITERATURE U NAŠOJ NACIONALNOJ MANJINI

Ivan Sučić

Opstanak jedne nacionalne manjine opravdava najviše vlastita nacionalna kultura. Kad se riješi jedna manjina svih narodnih osebina, riješe se i prava na daljni opstanak i vremenom se pogubi na korist jačega naroda. Da ima u kulturi naroda literatura značajnu zadaću je, nama svima dovoljno jasno. I mislim, da se njena najznačajnija zadaća sastoji u tome da budi - kako ni jedna druga grana umjetnosti - živu narodnu svijest.

Kod vrlo velikog broja naše hrvatske omladine, a osebujno djaka, može se primjetiti pomanjkanje narodne svijesti. To je činjenica. Kada se pitamo kako do toga može uopće doći, onda vidimo, da oni više nemaju veza s narodnim životom. Školovani u njemačkim školama žive oni u njemačkom duhu. Poznata je njima samo njemačka literatura i umjetnost. Da postoji i bogata hrvatska kultura oni čak i ne slute. Dapače mnogi od njih misle, da se na kulturnom području može samo tako raditi, ako se čovjek udalji od hrvatstva i osjeća više ili manje kao pripadnik njemačke narodnosti.

Iz ovoga se može vidjeti, da se naša mladež više ne osjeća dovoljno domaći u hrvatskim tradicijama, i da traži doknadu u privajanju njemačke kulture. Sigurno je, da se mi moramo upoznati i s njemačkom kulturom, jer smo prisiljeni da kasnije radimo u prilikama, gdje je to neophodno potrebno. Ima dosta ljudi koji na pr. dobro poznavaju koji strani narod, a ipak se ne smatarju kao pripadnici toga naroda.

Da se ovaj bijeg iz našeg naroda zaustavi, sposobne su - dok ne postignemo jednu hrvatsku školu - najviše dvije činjenice, a to su: njegovanje naše narodne kulture i pisanje literature na hrvatskom jeziku. Kad govorim o narodnoj kulturi, mislim u prvom redu na njegovanje našeg narodnog folklora; nošnje, njegovanje narodnih plesova i pjesama.

Ali vratimo se natrag k našoj temi. Zašto je upravo literatura najsposobnija da budi narodnu svijest u čovjeku? Mnoge paralele s našim položajem možemo naći kod Hrvatskoga Ilirskoga Pokreta, to jest kod sistematskog budjenja hrvatske narodne kulture u Hrvatskoj u prvoj polovici devetnajstoga stoljeca. U Mađarskoj, kojoj je silom pripadao velik dio Hrvatske, bio je do svršetka osamnajstog stoljeca latinski jezik službeni. Kada se je to promijenilo zahtjevala je Mađarska da se mađarski jezik uvodi kao službeni i u nemadjarske zemlje kraljevine. Na to su pojedini odgovorni hrvatski političari odmah upozorili na tu pogibelj mađjarizacije za cijeli hrvatski narod, no bili su brojčano suviše slabi da bi to bili mogli prepriječiti, dapače hrvatski je Sabor već bio pripravan da prizna je ovaj sovinstički mađjarski prijedlog. Odlučan otpor izišao je tek od mlađe generacije, koja se je pod vodstvom Ljudevita Gaja i grofa Janka Draškovića aktivno sakupljala u takozvani Ilirski Pokret. Prva borba išla je za stvaranjem sveopćeg književnog jezika, koji bi valjao za sve hrvatske zemlje. (Da ne bi tko od nas mislio da su Hrvati stvorili svoj književni jezik tek u devetnajstom stoljecu, moram ovdje naglasiti, da su Hrvati prije svih slavenskih naroda već u petnajstom stoljecu imali izdradjen književni jezik. U osamnajstom stoljecu hrvatska je kultura nazadovala. Glavni nosioći kulture bili su u to vrijeme hrvatski kajkavci. Kajkavskim narječjem govori samo mali dio hrvatskoga naroda i zato su naši ilirci na temeljima stare hrvatske literature i kulture uopće išli za dalekosežnim reformama). Tako je u kratkom vremenu nastala bogata literatura na "novoosno-

vanom" književnom jeziku, koja je vremenom postala glavni nosioc patriotskih i rodoljubnih težnja hrvatskoga naroda.

Današnja naša situacija u Gradišću je mnogo slična onoj pred više od sto godina u zemlji Hrvatskoj. I mislim, da mi kao pripadnici hrvatskoga koljena, pomalo uvodimo u našu javnost pravi hrvatski književni jezik! Jer samo na taj način ćemo mi našu Hrvatsku Ideju oživiti i proširiti i prenjeti u buduća pokoljenja.

Literatura kod nas Hrvata u Gradišću mora stvoriti onu svetu atmosferu, koja će zaista biti naša Hrvatska i općeljudska. Literatura na našem jeziku mora za našu omladinu biti neke vrsti duhovne domovina!

Sigurno se mora priznati, da su naši gradišćanski Hrvati radili i još uvijek rade na kulturnom i političkom području u Austriji, ali pri tome nije došla njihova narodnost tako na vidjelo kako bi to bila da su oni više radili na literarnom polju (samo po sebi razumljivo na hrvatskom jeziku). Radilo se je i radi se doduše kod nas i na literarnom području, ali to su bili tek samo pojedinci i razumije se da se njihov rad mora nastaviti od mlađe generacije.

Možda se ne varam, ako kažem, da literatura ima neku propagandističku ulogu, koja dolazi najviše do izražaja u krizama jednog naroda, kako je to na pr. bilo kod njemačkoga naroda za vrijeme pokreta "Junges Deutschland". Ali literatura ipak ne bi smjela da bude suviše tendenciozna, jer se skoro uvijek vidi iz kojeg naroda je potekla.

I na koncu htio bih naglasiti, da se jedna nacionalna manjina može samo tako uspješno dalje razvijati, ako ona aktivno i sistematski radi na svim poljima ljudske djelatnosti, na svim poljima kulture. Neka bude čast svima onima koji se zauzimaju za našu svetu stvar!

IZ SAMOBORA

Za naše štitelje donosimo izvadke iz navedenog eseja od
A. G. Matoša

Jesen, prva hrvatska jesen iza dugog, dugog vremena.....

Prati me samoća, najrazgovornija pratilica. Za mnog gore i šume, dolje u kotlini oko potoka Gradne Samobor sa dvije crkve u šumu mlinova i zelenilu drveća, a pređa mnog, na istoku, puklo savsko polje sa cestama kao pobacanim žutim pojasima, sa selima i sjenastim zaseocima, sa posrebrenim zelenilom savskih vrbika i bijelom, zamagljenom crtom na pragu gore - sa Zagrebom, a na lijevo u modrini čežnje Zagorje, Ivančica i Kostelska Gora, pa Donatovo Brdo i vedri azur kranjskih i stajerskih planina.

Sve dalje i dalje
Leže brda sama -
Kano lijepa modra
Svilena marama,
Što se s povjetarcem
Dugo igra, titra,
Po tom na tle pane
Puštena od vitra...

I misli lutaju od dalekih tornjeva zagrebačke katedrale - kao dva prsta od zakletve - do Vrazovog Jeruzalema i Kovačičeve Sutle,

preko Šenoinih razvalina i Djalskovog doljnjeg Zagorja, od horizonta do hrvatskog horizonta, nad ljeskanjem Save, nad selima, gajevima, usjevima i poljima, lutaju i plandaju sa slatkim ciljem besciljnosti kao "tužan oblak kog večer pozlati"....

Krasan je Samobor. Blizina sa glavnim gradom daje mu čar blizog ladanja kao Tiburu, Tivoliju, Versaju, Sen-Kluu, Šenbrunu, Vinđozu. Okolica je srećna kombinacija od gore i ravnice, polja i šume, vrta i prirode, rijeke i planine, sela i zaseoka, grada i ladanja. - Krenite uz potok kroz brda kao kroz ogroman sjenast drvoređ kao između ogromna dva zelena plota, u starodrevno selo Rude i eto vas u klasičnoj planinskoj dolini, dok ste istodobno na istoku, na protivnoj strani za sat pješke u ribarskom, posavskom selu Otoku ili pod šimširima parka u divnim Gregorijančevim Mokricama nad slovenskom Savom. Kranjska, Štajer, uskočki Žumberak, Zagreb, Zagorje, jastrebarsko Prigorje, Susjedgrad, Lipovac, Okić, Mokrice, Slavetić, Jaska, Pljesivića: Samobor je u sredini tih lijepih mjesta i pun njihovih obilježja. Inteligentan kao zagrebačko predgrađe, imucan i ćedan kao slovenačke varošice, rodoljubiv kao Zagorje, starodrevan kao Turopolje, Samobor je od najhrvatskijih hrvatskih mjesta, grudobran i bedem hrvatstva, te nije čudo, što se u dodiru sa Samoborom najprije probudila moderna nacionalna svijest hrvatska i zapjevala pod tim gorama "Još Hrvatska...."

Krajevi su ljudi, a ljudi su krajevi. "Predjeli su za mene bili uvijek ljudi" - veli Lamartin, ljubavnik Elvirin i elegijski pjesnik harmonijskog jezera. Kao ljudi nisu ni u Hrvatskoj svi okoliši jednako hrvatski. Ima kod nas okolica bez veće hrvatske duše, dok su neki naši pejzaži veliki Hrvati. Genius patriae super dormientibus filiis! Uvale Gvozda sa ječkom duše Svacića, Zrinjska brda i tišine frankopanske, Reljkovićeve Slavonija i Kozarčeva ravnica, dragulji Plitvica, smaragd Lokruma, slapovi Krke, slava Trsaća i Trakošćana, velebitske bure i melankolija Pokuplja, Grobničko Polje i more, naše sveto, opustjelo, naše sinje more Jadransko, more gusara i more kralja Tomislava, pa naše gore, polja, dubrave i vode: zemlja, divna naša zemlja sa tužnim vrsima, tužnim daljinama i tužnim, mutnim zvucima opustjelih žrtvenika, gdje još ječi spomen Tuge, i Vuge, i plače pepeo Kresa, Kupiše i Raka! Glas zemlje, glas groba, glas prošlosti, glas naroda i glas Hrvatske, izvirući snagom majčinog mlijeka i govoreći plamenom naslijeđjene krvi u šuštanju toga drveća, u mirisu toga cvijeća, u bugarenju tih sunčanih smiraja, u baladi tih ruševina, u plaču, te rose, u tuzi te magle i u tihom ćemeru te stare zemlje, nesrećne naše zemlje! Jer nije samo duša ćovjek, već je duša i zemlja, i ta naša zemlja bugari kao naš narod i naša povijest, besjedeći vrlo glasno, jer govori i očima.

Zato je hrvatski predio, hrvatski pejzaž isto tako važan momenat kao hrvatski narod i hrvatska prošlost. Hrvatska okolica je najbolja škola patriotizma. Pejzaž nije samo vidljiva veza naša veza sa misterijom skladnog svemira, nego i vidljivi oblik stalnog djelovanja primitivne, prvobitne hrvatske duše na našu.

Drugi, tuđinski kraj može biti vrlo sličan ovome, ali ga toliko ne razumijem, jer nisam njegov plod, jer mi govori tuđim jezikom. Sunce, planeti, brda i biline iste su kao ovdje i u drugim zemljama, kao stanovnici što su ljudi kao tu, ali bilje, brda, zvijezde i mjesecina govore u Hrvatskoj istim jezikom kao Hrvati.

To instiktivno osjećaju svi, osobito pjesnici, ljudi osjetljive duše. To je naročito u Samoboru osjećao Stanko Vraz. Samobor mu je simbol "slovinskog", hrvatskog idealnog mjesta.....

Zato je on prvi hrvatski pejsežista, prvi tumač hrvatske prirode i najbolji učitelj Šenoe i drugih slikara hrvatskih. Svaki vijenac njegovih rujnih i rujanskih Djulabija počinje invokacijom samoborske slike.

Sred zemlje slovinske
Bio se grad vidjeva,
U tom bijelom gradu
Ponosita djeva....

Sve, sve što je oko mene u skrletu večernjeg jesenjeg sunca, sve nalazim u septembarskoj tužnoj svježini tih rujnih Djulabija i ostalih pjesama, cijeli taj hrvatski okvir Vrazove ljubavi, plahe i čiste. Tu je naša probudjena stara Hrvatska sa motivima i poetikom narodne pjesme, sa neologizmima svog kajkavskog i uskrsnulo-dubrovačkog rječnika (usta bjelogrješna, Lelj i Polelj, travna strila, pjeće, krilatac, ljuven), tu su ovi naši krajevi sa hrvatskim ljudima, običajima, hrvatskim zrakom, florom i faunom.....

Pa ni onda ne imadjahu Iliri sasvim jasne hrvatske svijesti, koju će tek kasnije izazvati Starčevićeva i Kvaternikova kritika...

Romantika bijaše dakle i u Hrvatskoj, kao reakcija, načelo narodnosti, dakle načelo individualizma, pa uskrisivanje duha hrvatske prirode i hrvatske prošlosti. Dok je na Zapadu, u Engleskoj, Francuskoj, Njemačkoj, a i u Italiji taj pokret kao ustuk proti liberalnim racionalističkim poganskim načelima Revolucije i Napoleona bio većinom politička reakcija, naši su romantici kao Ruso i Bajron liberalni i buntovni, odmah u početku klasici oblikom i čistokrvni zapadnjaci kao Turgenjev. Kultura i njihova naobrazba upravo nerazmjerno natkriljuje spremu naših kasnijih pisaca, da i ne govorim o današnjim literarnim barbarima. Tako pjesnik samoborskih ljepota poznaje sve jezike kulturnog zapada i sve slavenske jezike, a solidnošću znanja ne može se u nas danas nitko takmiti sa posljednim našim romantikom, Franjom Markovićem, najboljim slikarom hrvatske idile.

Naša domovina preskupo plati divotu svog pejisaža. Hrvatska ne bi bila tako divna, da nije tako nesrećna, tako siromašna.....

Mi smo hrvatski u dodiru sa raznim kulturama oboljeli seljaci i možemo ozdraviti jedino na izvoru naše energije: u dodiru sa hrvatskom prirodom, sa hrvatskim ladanjem, sa zemljom, kojoj daje obilježje što snažniji i hrvatskiji život hrvatske prošlosti.....

Pa ipak, veliki Pan još živi. Sinoć ga čuh kroz klopotanje klopotca u vinogradu. Naše sume i naše vode još uvijek su pune povotkinja i gorskih vila, ali treba biti nimfolept, vilenjak, pa da vam u dusi zadodolaju i uhvate kolo zlatne zvijezde oko srebrenog mjeseca. Pod svakom krošnjom lupa srce nježne drijade onome, tko razumije šaptanje lišća i pjevanje ritamskih grana. Hrvatska dubrava još je slobodna i zdrava kao u doba Djiiva Gundulica, a hrvatski Satir još uvijek luta planinama i bespućima, tužan smijač, žalujući za našim izgubljenim radostima i izgubljenim slobodama. Kroz našu trsku još uvijek svira Pan, a djevičanski Dionis, božanski Bahus, rumeni se već i crni kao entuziazam krvi u jesenjim hrvatskim vinjagama.....

Beskrvni, škuri i asketski bizantizam ne poznaje pejisaža. Petrarca, Bajron, Gete, Igo, svi veliki pjesnici prirode su glasnoše oslobođenja, velikih revolucija, vjesnici nove duše i novog zdravlja, koje će umoreni čovjek uvijek crpsti u dodiru sa vječnim zdravljem prirode. To osjeca i samoborski Petrarca, čisti

ljubavnik Ljubičin, pišući: "Hrvatska je zdravlje, koje čovjek samo onda puno cijeniti počinje, kada ga nema."

"Ima dana, koji su otoci" - veli moderni preporodilac francuskog nacionalizma Mavro Bares, tražeći kao naši preporoditelji u pejzažu svoje domovine one vječne izvorne francuske energije, koje je naslikao sušičavi Vato u slatkoj tuzi valoaskih parkova, koji stvoriše genij Rasinov i Paskalov u por-roajalskoj remetskoj kotlini i koji besjede kao čemer Domovine Djevici Orleanskoj kroz šaptanje hrastova i lelekanje seoskih zvona. Takvih otoka, takvih dana puna je i hrvatska priroda i ona je tamo od preporoda nanovo progovorila kao Rusija Turgenjevljevih, Gončarovljevih i Aksakovljevih pejzaža. Nije progovorila samo u knjigama, ne razumješe je samo naši pjesnici, nego u novije doba shvaćaju je i umjetnici kao Kovačević, Crnčić, Vidović, Čikoš i Senoa.

U ilirizmu je preporodjenoj duši hrvatskoj hrvatska priroda, duša zemlje hrvatske ponajglasnije progovorila ovdje, pa zato je Samobor i opjevao Preradović.

Divna je, divna ova naša nesrećna zemlja, ali mi još ne poznamo i ne cjenimo njenih kraljevskih krasota. Naša kultura će tek onda biti hrvatska, kada postanu "umjetnost i narav ko sestre rođjene", kada bude duh naroda shvatio genij ove zemlje, "genij Otdzbine nad usnulim sinovima", kad "upozna zemlja ta prezrena, koliko je vrijedna i koliko more".

Koncem rujna 1909.

Naši ljudi i krajevi (1910.)

ČETIRI HAIKU - PJESME

Haiku se zove lirika japanskoga naroda. Možemo reći da je ovo bila veoma narodna poezija, jer su se ne samo pjesnici i učni ljudi s tom poezijom bavili, nego i cijeli narod. Svaki seljak je mogao kroz nekoliko riči izraziti svoje čuti i misli. Karakteristika Haikua je, da je reducirana klasična Waka-pjesma, a njezin je sadržaj, da opjeva neki događaj u človičjem žitku. Zakon te poezije sastojao se u tom, da je u svakoj pjesmi došao do izražaja spominak na četiri ljetna doba, ada prolice, leto, jesen i zima. Ako taj spominak nije došao direktno do izražaja, onda barem neka katica, stablo ili živina ka je tipična za onu dob. Ali sada ne više teorija nego neka govoru pjesme za se, ke je prevodila - pravoda samo iz njemačkoga - Nevenka.

Kita črišnje

Onomu tko ju kine
daruje slatku duhu
nesebično cvijet črišnje. (Kaga no chiyo)

U mojoj kućici

U mojoj kućici su male nek i mušice
i to je sve što imam.

Listopad

O tužni listopade!
U srcu me boli,
ce još prolice dojt? (Oshima Kyota)

Misec današnje noći

Vrbe jako ste lipe -
vindar misec pun
mного je lipši danas
nego vi.

STUDIJE U JUGOSLAVIJI

Rudolf Bogner

Neće biti svim gradišćanskim hrvatskim studentima i djacima poznato da postoji jedan međudržavni program izmjene studenata između Austrije i Jugoslavije. Obim ovog programa nije velik - svaku godinu se stipendiraju po tri do četiri studenta iz Austrije i Jugoslavije za jednogodišnji boravak studija u suprotnoj zemlji. Samo jedan mali dio će znati o njemu, a i većina od ovih neće smatrati jedan boravak u Jugoslaviji dosta koristan da bi se isplatilo utrošiti "skupocjeno" vrijeme za ovu svrhu.

Da se ovo ipak isplati, u kratkom bih htio pokazati, jer sam sam proveo jednu godinu u Jugoslaviji.

Prvo, dobije se jedna stipendija za čitavu jednu godinu, što već samo za mnoge od nas može da postoji jedan poticaj. Drugo, ova stipendija nema nikakvih opasnosti oko sebe, kao na pr. političkih posljedica, jer se to daje na osnovi jednog međunarodnog kulturnog ugovora zaključenog među Jugoslavijom i Austrijom. Molba za stipendiju se predaje Austrijskom Ministarstvu Prosvjete (Unterrichtsministerium). Isto mjesto obavještava studenta da li je dobio stipendiju. U pitanje dolaze samo oni studenti, koji su završili najmanje četiri semestra sveučilišta ili koje druge visoke škole.

Naš student koji ide u Jugoslaviju nauči "moderni", ili književni, hrvatski ili srpski jezik. Osim toga on se upoznaje s društvenim, ekonomskim i kulturnim prilikama u našoj susjednoj zemlji - sve pretpostavke i uvjete za kasnije u životu igranje jedne efektivne uloge u bilo kojim odnosima prema Jugoslaviji.

Kao gradišćanski Hrvati, mi smo u naročito dobrom položaju šta se tiče igrati te korisne uloge između naše domovine Austrije i zemlje naših očeva - Jugoslavije. Mi zovemo jedan hrvatski dialekt naš materinski jezik i poznajemo, jer smo izlazili iz nje, hrvatsku povijest i kulturu. I Austrija i Jugoslavija, usprkos drugačijih ako i ne diametrično protivnih koncepcija o društvenom i ekonomskom uređenju unutar zemlje, žele najbolje susjedne političke, ekonomske i kulturne odnose među sobom. Ja sam uvjeren da naši gradišćanski hrvatski akademici mogli bi igrati jednu veliku ulogu za unapredjenje tog zajedničkog cilja. Zar su austrijska ambasada u Beogradu i konzulat u Zagrebu za jednog našeg pravника zatvoreni?

Kao hrvatska manjina u Austriji mi smo možda nekako eksponirani i možda bi se svaka naša djelatnost u vezi s Jugoslavijom kod nekih Austrijanaca interpretirala kao da bi mi htjeli biti sredstvo jugoslavenske vanjske politike prema Austriji, kao da bi mi imali samo korist Jugoslavije u vidu. Ja mislim da se nalazim u potpunoj suglasnosti sa stavom Hrvatskog Akademskog Kluba u Beču ako kažem da je svako tako mišljenje absurdno. Jer nema, a i ne smije da ima, sumnje, da smo mi u prvom redu Austrijanci. Austrijanci, to nije samo njemački dio našeg stanovništva. Kako je bila i riječ pri otvarenju austrijskog tjedna u Stuttgartu prije kratkog vremena. Njemci zajedno s Hrvatima, Mađarima i Slovencima predstavljaju austrijski narod, "Austrijanstvo". Budimo pametni u ovom pitanju i dajmo više svijetu primjer kako treba riješavati pitanje nacionalnih manjina.

Ako već imamo komperativnu prednost pred drugim Austrijancima u odnosu na Jugoslaviju, zašto je iskorištavamo, za svakog pojedinca lično i za našu hrvatsku narodnost u cjelini, da bi tako dali nove impulse njenom društvenom i kulturnom životu?

Prije godinu i nešto više prokurista jednog našeg velikog poduzeca rekao mi je da naša privreda traži osoblje s dobrim znanjem

hrvasko-srpskog jezika. Vrijeme je prošlo kad je njemački jezik bio dovoljan u vanjskoj trgovini s Jugoslavijom. A s druge strane ne smije se zaboraviti da je Jugoslavija na putu da bude prozor na bliski i daleki istok, a naročito za Kinu, za zemlje, koje su nama, Austriji i cijelom Zapadu za sada ekonomski zatvorene. Kakve perspektive se ovdje otvaraju, svakomu će biti jasno. Hrvatstvo u Gradišću sada se pokazuje u novom svijetlu. Kroz naše proučavanje jezika, kroz naše upoznavanje Jugoslavije mi ne radimo protiv Austrije, već baš obratno, mi stvaramo jedan "kapital Višeg Reda" za našu zemlju. Poznavanje slavenskih jezika, jednog dana može da bude ne samo korisno nego sasvim potrebno. Činimo ovo školovanje već u našim familijama. To je mnogo jeftiniji i istovremeno mnogo efikasniji način. Na mjesto da se sramimo da smo hrvatskoga porijekla, budimo sretni da smo Hrvati! Dajte, da u ovom novom duhu probudimo naše Hrvatstvo, koje, kako izgleda je već zaspalo! Ako poznavanje hrvatskog jezika predstavlja jednu prednost, koja se mnogo ocijenjuje u Austrijskoj privredi a i u diplomatskoj službi, onda će sigurno u našim selima gradišćansko Hrvatstvo dobiti novi stimulus.

Što se tice oblika jezika, smatram, da je za svakog akademika potrebno da se posluži koliko je moguće, čim više tim bolje, hrvatskim književnim jezikom. Jer za ove konkretne svrhe koje sam gore nabrojio, samo hrvatski književni jezik bit će od koristi. A drugo, mi smo na našim sjednicama već više puta došli do žalosnog zaključka, da je svaka ozbiljna diskusija nemoguća s poznavanjem samo našeg gradišćanskog "seljačkog" jezika. Ništa protiv ovog našeg domaćeg oblika, dobro je da smo ga sačuvali, ali za akademičare može on služiti kao jezična osnova, kao temelj za daljne proučavanje hrvatskoga jezika. Akademik ima dužnost, da se upozna s književnim jezikom. Ako ga nije učio u srednjoj školi, onda ima tu mogućnost na bečkom Sveučilištu (Uni) i na Visokoj Ekonomskoj Školi (Hochschule für Welthandel).

Ali najbolje će ga naučiti, i ovim se vraćamo na početak članka, koji koristi priliku boravka u Jugoslaviji. Radite molbe, ne bojte se previšeg broja konkurenata! Možda će broj stipendija biti povišen.

.....

Moje ja

Stjepan Šulek

Bježim iz tmine i ponovno se vraćam u tminu
 proklinjem svijet slabosti (jer sam sam slab)
 čim više ljude upoznajem
 tim ih manje razumijem
 tim ih manje poznajem
 U meni se ponavljaju životi velikih ljudi
 u meni žive kreature
 svih nosioća čovječanskih ideja
 ja sam strašna bomba koja želi eksplodirati
 Ali ja sam veliki slabić
 koji se boji sebe
 Oh gdje su misli olakšanja?
 Gdje je sigurna tvrdjava mojih nada?

IZ ZAPISAKA

S. Šulek

Srijeda 24.X.1956. Nalazim se u studentskoj biblioteci i čitam žurnal "Das Beste". Taj je žurnal namjenjen za omladinu. Čitam članak o osamljenosti.

Pitali su nekog čuvenog liječnika, da im kaže, koja je najrasprostranjenija bolest u današnjem svijetu. Liječnik je odgovorio: - Osamljenost. Pisac članka navodi, da ima tri vrste osamljenosti. Neki su ljudi od prirode osamljeni, u njoj su rođeni. Drugi opet izgube svoje bližnje i zato se osjećaju osamljenima. A treći su pak sami krivci toj nesrečnoj bolesti. Liječnici, duhovnici i psiholozi pronašli su sredstva protiv svih ovih uzroka.

Neki naučenjak kaže, da u časovima osamljenosti treba potražiti neko pametno i svrsishodno zanimanje. On tu na primjer preporuča sakupljanje starih žurnala, sakupljanje maraka, raznih knjiga, sakupljanje ljekovitih biljaka i tko zna što još sve ne. On kaže, da je to vrlo dobro, jer se usput proširuje znanje, a što je najvažnije, čovjek se na koncu konca ipak jedanput osjeća zadovoljan, ili ako idemo još dalje možemo mirno reci i sretan.

Jedan duhovnik kaže, da su zaista tek samo oni ljudi duboko religiozni, koji su u časovima svoje samoće i beznadnosti našli svoj duševni mir, koji su u tim časovima našli svoga Boga. Oni svoju samocu iskorišćuju i ne dopuštaju, da vrijeme prolazi uzalud, oni iskorišćuju svaku sekundu misleći na Boga, promatranjem i molitvom.

Ali hiljade i hiljade odlaze u propast, jer nemaju snage da se sabere i da se proguraju kroz ovaj hladan svijet. Neki znameniti psiholog to nepodnošljivo stanje, koje se odigrava u čovjeku i koje ga uništava kao kakav bacil naziva "kozmički osjećaj samoće".

+

U drugom broju "Das Beste" čitam članak od nekog američkog glumca poljskog porijekla. Članak se zove "Najbolji savjet".

On je bio star samo devet godina kad je njegova majka teško oboljela. On je stao da se plače, jer mu je bilo žao majke. Plakao se mnogo. To vidi njegov susjed, stari čovjek. I on mu daje ovaj savjet: "Najdragocjeniji posjed čovjekov je njegova smjelost. Tama se može nadvladati samo onda ako imaš hrabrosti". Pisac članka navodi, da je on samo zahvaljujući jačini ovoga savjeta imao u svom teškom životu dosta uspjeha i sreće.

On je bio dječak, kad je dobio taj savjet, ali on je uvijek mislio na te riječi i one ga nikada nisu napustile. U časovima klonulosti i beznadnosti taj ga je savjet hrabrio i poticao za daljnu borbu. Njega bi bila nesreća uništila, da nije imao pouzdanja u samoga sebe, da nije mislio na ove starčeve riječi.

Kao četrnajstgodišnji dječak napustio je Varšavu i došao je u München. Bio je potpuno sam. Kad je potrošio sav novac, iznenada se je našao na ulici. Spavao je na uličnim klupama i bio je na putu da postane nitkov. Ali on se je najednom sjetio mudre starčeve opomene. I sabrao je svu svoju duhovnu i tjelesnu snagu i pronašao neko zaposlenje. Poslije je otišao u Ameriku, gdje mu je život bio težak, ali uz napornu volju i želju da nešto postane uspješno mu je postati filmski glumac. Pisac članka na koncu daje savjet, da hrabrost treba tražiti u sebi, sve treba tražiti samo u sebi, jer sve je u nama, a ne izvan nas.

Ja čvrsto vjerujem, da talentat nije ništa drugo nego neustrasivo nastojanje da se postigne životni cilj, životno djelo.

POVIJEST PRIRODNOGA PRAVA

Martin Prikosović

Pitanje o bezvremenski, od ljudskih propisov nezavisnih normov za pravilno rješenje društvenoga pitanja, je tako staro, kao ča je staro človičanstvo. U historiji zapadnjačke filozofije o prirodnom pravu, jasno se razlikuju tri epohe: antička epoha, sredovječno-kršćanska epoha i konačno pravo prosvjetitelja novoga vijeka.

Očigledna je činjenica, da se u grčkoj filozofiji nalazu sve forme prirodnoga prava, na koje se nadovezuju sva kasnija učenja o prirodnom pravu: metafizičko učenje i individualističko učenje. Iz prvoga, to jest iz metafizičkoga učenja razvilo se sredovječno-kršćansko prirodno pravo, a iz drugoga, to jest iz individualističkoga učenja razvilo se prirodno pravo novoga vijeka, koga su proklamirali novovijekski prosvjetitelji u 17. i 18. stoljeću.

Prirodno pravo antike

Metafizičko prirodno pravo antike dolazi do svoga izražaja već kod filozofa Heraklita: sve teče, sve stvari podliježu nekom trajnom postojanju i prolaženju. Ali za promjena svih tih pojava stoji nous, logos, stoju vječno, nepromjenjivi, svijetski zakoni, kao mjera svih zbivanja i bivanja. Promjene primjetnih stvari ne izvršuju se slučajno i bez ikakvih pravila, već te se promjene zbivaju u redu tih vječnih zakonov, ki po učenju Heraklita takodjer su norma i cilj čudorednoga i socijalnoga života.

Smisao svih ljudskih zakonov ležu u čežnji za dostignućem i ostvarenjem božanskoga zakona; "jer se hranu i treba da se hranu svi zakoni od ukupnoga božanskoga zakona".

U daljnjem razmatranju Heraklitovoga metafizičkoga učenja o prirodnom pravu, Platon razlikuje "physei dikaion" od "thesei dikaion". Ova razlika između prirodnoga i pozitivnoga prava utemeljena je u Platonovom učenju idejov. Platon postavlja naprama carstvu idejov carstvo duhovnih pojmov, prema carstvu čudorednih opaženj svit iskustva. Za njega su ideje praslika svega i tako bitna osnova čudorednoga opazanja stvari.

Prema tomu je prirodno pravo ono, koje je sadržano u ideji prava. Pozitivno pravo je zakonsko pravo, ko posjeduje vridnosti tek toliko kako ono zauzima dijela u vječnoj i apsolutno istinskoj ideji prava. Ova ideja je u svojoj trajnoj vridnosti noseći temelj i mjera svih ljudskih zakonov, ki su podvrgnuti promjeni.

Aristotel uči suprotnost između prirodnoga i pozitivnoga prava. Ali Aristotel izbaci platonski dualizam, to jest razliku između svita idejov i svita iskustva, i prema tomu obuhvata platonske ideje u sve stvari. Ideja jedne stvari, njezina physis, nije dakle od ove stvari odiljena, već u njoj živi kao njezina unutrašnja forma, koja dotičnoj stvari posudjuje stvarnost i koja čini tu stvar to, što ona jest. Ova bitnost, što živi u svim stvarima je dakle njihova priroda, njihova physis.

Pod prirodnim pravom razumi Aristotel norme, ke su dane za človičje ponašanje u bitnom redu bivanja, u njegovom physis-u, to jest naravi. Prirodno pravo ima svoj temelj u naravnom redu bića, ono potribuje od človika, da se ponaša prema tomu redu i da gradi polag njega svoj društveni život. Tako slijedi iz bitnosti bivanja norma za ljudsko djelovanje.

Pokraj ovoga metafizičkoga u redu stvari ukorjenjenoga prirodnoga prava, imamo u antiki takodjer individualističko prirodno pravo, ko su naučavali Sofisti. Sofističko učenje prirodnoga

prava razlikuje se manje po sadržaju od Platonovog i Aristotelovog učenja. Ono se više razlikuje od učenja prirodnoga prava ovih filozofov po unutrašnjem stavu prirodnoga prava. Sofisti ne pokazuju mnogo interesa za objektivno razmatranje poredka stvari, već individualistički i subjektivistički. Ljudi iz zajednice Polisa su mjera svih stvari. Država se je rodila iz jednoga predržavnoga prirodnoga stanja i stvorena je po društvenom ujedinjenju ljudi. U tom takozvanom predržavnom prirodnom stanju valjajuće pravo jeste za Sofiste vječno i nepromjenljivo prirodno pravo; to vrijedi također unutar države i to je predredjeno cijelomu pozitivnomu pravu. A ovo samovoljno stvoreno pravo u službi je i u koristi vladajuće klase.

Ovdje se jasno vidi tendencija Sofistov, kao i činjenična suprotnost k platonskom i aristoteliskomu učenju o pravu. Dok su ovi (Aristotel i Platon) naglašavali višu vrijednost prirodnoga prava s ciljem da pozitivno pravo opravdaju, Sofisti se pozivaju na prirodno pravo, da bi pozitivno pravo zlorabili kao instrument moćnika kod njihovoga izrabljivanja slabijih.

Platon je u polemici sa Sofistima raznjasnjavao samo negativne strane Sofistov i zato nam često manjka prava slika Sofistov. Činjenica je, da su Sofisti naučavali slobodu, slogu svih ljudi, da su oni branili človičju ličnost i da je sve to u ono vreme vodilo u revolucionarnu borbu protiv ropstva. Ovu stran Sofistov priznaje kasnije aristotelisko-tomističko prirodno pravo.

U filozofiji Stoe je učenje o prirodnom pravu još jednoć procvatilo. Stoja je preuzela dotadašnje spoznaje o prirodnom pravu i prenesla je te spoznaje u rimsku kulturu i u kršćanstvo. Sa Sofistima vežu Stoa zajedničko uvjerenje, da čovjek ne pripada u bitnu zajednicu Polis-a, već da je on svitski građanin, kosmopolita. Prirodno pravo Stoe je također kao i ono Platonovo i Aristotelovo, to jest metafizičko, iako u panteizmu osnovano, je norma človičjega društvenoga života, ka je dana u bitnom redu, postavnom kroz "lex aeterna".

Pod utjecajem Stoe preneslo se prirodno pravo u rimsko pravo, ko je onda najviše preko Cicera prešlo u buduća vremena.

Kršćansko-sredovječno prirodno pravo

Linija antičkoga metafizičkoga prava prenesla se je u kršćansko prirodno pravo. Već je unutar kršćanstva sv. apostol Pavao izrekao misao naravnoga čudorednoga zakona, jednog u Bogu osnovanoga čudorednoga reda, ki se može upoznati razumom: "Božje neizvjesno biće može se upoznati po njegovim djelima već od stvaranja svita. Ako pogani, ki nemaju zakona, zahtjeve zakona iz prirodnih nagona ispunjuju, tako su oni, ki zakona nemaju sami sebi zakon. Oni s time dokazuju, da je zrno zakona zapisano u njihovi srca. To svidoci njihova savjest" (Rim. 1.20:2.14-15). Ovo apostolovo učenje prozvao je vatikanski konzil za dogmu: Deum naturali humanae rationis lumine certo cognosci posse.

Početak sistematskoga utemeljenja kršćanskoga prirodnoga prava predstavlja sv. Augustin. U mislima Augustina sastaju se osnovne pravne misli Stoe i Platona. Augustinu se pripisuje velika zasluga ča je on osnovne misli Stoe i Platona prenio u kršćanstvo. Na taj način platonske ideje nisu bile samo sačuvane nego i pojačane novim mislima. Za Augustina su supstancijelne ideje, ke za Platona eksistiraju na nekom nadzemaljskom mjestu, povodne misli o Bogu, u kom one nalaze svoje puno jedinstvo i svoju zadnju metafizičku osnovu. One su praslike božjega duha i kao takove stoju u zajedničkom sustavu s vječnim planom božjega stvaranja po čem je formirano sve ča je stvoreno. Nadalje preuzima

Augustin od Stoe, ča je njemu najviše doneseno preko Cicerona i Seneke, pojmove, kao "lex aeterna", "lex naturalis" i "rationes seminales". "Lex aeterna" je u svojoj bitnosti osnovna božja volja i gdje su povezane praslike postojećega (Platonske ideje). "Lex naturalis" zove Augustin "lex aeterna", to jest vječni zakon u njegovom odnošaju prema človiu, ki dio zima u božjem zakonu kroza to, da kao razumno bice u sebi nosi "lex naturalis" i ova "lex naturalis" služi njemu za normu njegovih cudorednih činov.

(Nastavit će se)

.....

IZ DISKUSIJE O REFERATU "ULOGA LITERATURE U NAŠOJ NACIONALNOJ MANJINI"

Na 5. XI. bio je održan društveni sastanak hrvatskoga akademskoga kluba na kojem je kolega Ivan Sučić pročitao svoj referat o ulozi literature za naš daljni opstanak. Sučić vidi spas hrvatstva u razvitku naše kulture, a napose u razvitku literature. Taj njegov referat donosimo u ovom broju "Glasa".

Upitali smo kolegu Sučića, da nam razjasni, kako si on pobliže zamišlja razvitak literature u našoj nacionalnoj manjini, to jest nastavak književnog djelovanja Ignaca Horvata i drugih naših stvaralaca kulture, da li on u našoj sredini vidi dovoljno snaga za jedan opširni književni razvitak. Po mišljenju Sučića tih snaga ima u našoj sredini, ali da se ne smije radići u uskom i malom stilu, već da mi Hrvati, koji živimo u Gradišću, moramo se književno i kulturno razvijati u pravcu širem i snažnijem. Jer samo to mora biti naš ispravni put.

"U nama ima snaga dosta. Mi smo mladi, svijet stoji na mladima. Uopće se ne smije postavljati pitanje, da li u nama ima dovoljno snaga, jer mladost je život, mladost je jakost (Benčić)."

"Ja se ne slažem s tim, da u nama više nema nikakove nacionalne svijesti, kako to dolazi do izražaja u Sučićevom referatu, jer ja sam uvjeren, da smo mi ovdje svi dobri Hrvati, da u nama svina, pa makar i nesvijesno, živi hrvatski duh i hrvatske navike. Istina je samo to, da u nama nema dovoljno discipline, da u nama nema dovoljno samoinicijativa za rad. Ali naša su srca puna ljubavi prema našem hrvatskom narodu čiji smo mi sinovi i kćeri. Mi smo svi čvrsto uvjereni, da smo pripadnici hrvatskog naroda, koji želi da dalje živi (Šulek).

Osim općih problema živo se je diskutiralo i o praktičnom radu našega društva.

1. Raditi na jačanju društvene discipline.
2. Samoinicijativa igra najvažniju ulogu kod rada jednoga društva.
3. Pronalaziti sredstva i metode, da se svi oni hrvatski studenti, koji još nisu članovi našega kluba pridobe za naš rad, da bi ih oni ljubili i voljeli svoj hrvatski narod.
4. Disciplina se pokazuje time, da se redovito dolazi na sastanke.
5. Koliko ćemo uspjeti s našim nastojanjem odvisi od svakoga člana društva, a ne od nekoliko njih.
6. Ako je naše društvo jako u svakom pogledu, onda će biti sposobno da privuče veći broj ljudi.

Budimo na časti i ponos našega naroda!

NEK NOŽA NE ZA BOŽIĆ

Velu, da se škare ne smu darovati, jer da one razrižu prijateljstvo. Ne znam, da li se i s nožem tako stoji. Ja sam bio na svaki način šričan, kad sam dostao - mislim ljeta 1936. - nož za Božić. Barem na početku. A ča je došlo po tom, to vam neka povi ova mala pripovjest.

Samo par tajedan prije sam zgubio moj zadnji žepni nož. A zgubio sam ih u mojem životu siliju. Mislim, kad bi svi moji zgubljeni noži najzad našli k meni, mogao bi mirno otvoriti trgovinu, s noži.

Ali vratimo se k mojemu božićnomu nožu. Mislim, budno oko moje majke je opazilo, da opet nimam noža, premda sam ja u najvećoj otajnosti držao moju nesricu, da sam zgubio nož, ko ga sam tek u ljetni prazniki dobio za dar od mojega strica. Ali pred ostrimi majčinimi očima moglo se je tesko ča zakrivati.

Ono vrime se dica još nisu nadarivala za Božić u tako nemudro velikoj mjeri, kao danas. Svaki je dostao ku praktičnu malenkost i bašta. Ovako je bio moj glavni dar bas za on Božić moj žepni nož. Ali ljudi dragi, ča je to bilo za nož. Imao je krasne jeleninje korice, malu i veliku ostricu (Klinge) a osim toga i spravi za staklo rizati, za konzerve otpirati i za čepe vaditi. Na mali je ostalo, da moj mali bratač nije imao pokvaren Božić, jer ga je nenavidnost počela trošiti za mojim nožem. Ali za njega jos nije bio takov nož. Mogao bi si zarizati u prst, tišila ga je mati. No zapravo se je stoprv onda umirio, kad si je počeo po večeri sa svojim sarimi olovkama, ke je on dostao za dar, slikati još šarije slike, kim je samo on znao dati kakovu smisao. Onda još nisam znao, da bih ga mogao radi toga zvati malim Picassom.

Moj nož se je i ocu svidjao. Rado je rizljao žepnim nožem drivo. I mojim nožem je pokušio rizljariti jednu cipalku. Ali kako je navada novih nožev, ostrice im se rasikuju, ipak su vrlo tupe. Moj otac - ne bud lijen - ide nabrusiti nož s njegovim brusom za kosu. Kako oštar je sad nastao nož, to je prvi opazio moj otac, kad si je odmah pri prvoj probi zarizao u livi palac. Na mali je ostalo, da mu se nije iskliznula prem Svetoga večera psovka. A mati ga je karala:

"Pravo ti se je stalo. Ča ides na sam Sveti večer nož brusit. Se to dostoji?"

Ovako biše Sveti večer pokvaren ocu, jer nož se je pofuznuo dosta diboko, a i nam, kad otac nije imao te zlate dobre volje, kao drugda na Svete večere.

Ali kad se nesrića goda, onda ona rijetkokrat ostane sama. Na sam sveti Božić u jednom neopaženom trenutku dostigne moj nož u ruke maloga brataca. On je večeras nešto čuo, da se s ovim nožem da još i staklo rizati. A tko bi mislio, da će med mnogimi tajnami noža pogoditi na prvi hip ravno onu sprav, ka je zaista za staklo rizati. I prije nego li tko to opazi, počne rizati u staklo prozora lipo oblo cio okrug. Mi to stoprv opazimo, kad izrizano staklo ispade i zažbrenčne na tlo i razleteti se na što i sto kusicev. Još nismo dosli k sebi, brza majčina ruka već zašije bratacu omašnu pljusku na lice. On počne blejati, kao da bi mu htilo srce puknuti od boli. Otac ima priliku, da vrne majki čerašnje karanje i reče, čemu maloga oudriti na sam sveti Božić, premda i on nije odusevljen od velike škulje u prozoru. A ja sam još manje odusevljen, da moj

mali brat posiže za mojim nožem. Veseo sam, kad majka zgrabi "corpus delicti", naime moj nož i rine mi ga u ruke:

"Na, vrzi ov nesrični nož u žep, prije neg se goda još jedna nesrica!"

Mislite, da su s tim završene božićne kalamije mojega žepnoga noža? Još daleko ne. Kade se već godaju dvi nesrice, mora dojt i treta. I došla je hitrije neg smo mislili.

Za objed je donesla mati pintenu flašu dobroga vina. Ali flaša se mora otvoriti, a zaprta je s čepom, kao da bi bila zapečacena. Otac po cijelom stanu traži vadičep (Stoppelzieher). Kad ga nije triba, onda se človik stalno popikava na njega. A sada za miloga Boga ne će na svitlo. Konačno ne ostane drugo, moj otac se sjeca, da moj nož ima i vadičep. I ja moram izvaditi iz žepa, moj nož. Majstorski zavrta otac nož u čep floše. Ali kad hoće potegnuti, popružne se nož a flaša se ispružne iz ruk oca, razbije se i dobro vince popiju, stare daskе na tlo. Ne tribam reci, da je to bio tužan božićni objed za mojega oca.

Od tada za nož već nitko nije jecnuo ni riči. Ja sam ga ipak šrican nosio u žepu. Samo na koncu praznikov, kad sam se lučio od majke, zagrozi mi se ona: "Pak da ne zgubiš tvoj božićni nož". A ja bih se bio zna iskreno zakleti, da nikada u mojem životu ne ću već zgubiti moga noža.

Ali bolje, da se nisam zakleo. U autobusu sam još kazao momemu susjedu i suškolaru Viliju moj novi nož, a njegovi oči su se nenavidno zakrisili na njega. No ja sam brzo najzad taknuo nož u žep moje jupe.

Stanemo van iz autobusa i otpravimo se u naše kvatire. Nismo daleko stanovali jedan od drugoga. Jur smo prilično lip kusić puta imali za sobom, kad ja popipam moj žep i u njem ne napipam noža. Točno kontroliram smjesta sve moje žepe. On da je kontroliram nešto površnije još jednoć i još nemirnije po treći put. Ali čega nij, toga nij. Jur počnem sumnjiti na Vilija. On mi se zaklinja na sve, ča je djaku drago, da mi nij on noža zeo. Pak i ja sam se sjecam, da sam ga opet taknuo u moj žep. Dakle brzo najzad k autobusu. No naš trud je bio zaman. Ni noža, ni autobusa više nije. Drugi dan idem opet k autobusu. Ali šofer samo trgne s rameni, da on ništa ne zna za kakov nož. Eh, pa tko bi rado vratio tako lip nož, mislim ja u sebi pak gazim turobno kroz ulice. A stoprv ča ce reci majka, mislim zabrinuto. Nije drugačije, mora cu si za moj žepni novac kupiti novi nož. Ali gde najti isto takov nož? I je li ce dosigati moj žepni novac za tako lip nož? Od onda sam dane dugo iskao takov nož. Ali sve je bilo zaman. Iz danov su nastali tajedni, a ja nigde nisam vidio takovoga noža. Od onda sam prebolio i karanje moje majke. Vec je minulo i prik dvadeset ljet, ali ja do danas nisam vidio takovoga noža. No ove dane sam vidio u ruki nekoga djelača momemu zgubljenomu jako sličan žepni nož. Zato mi je i na misli dosao ov cio posao s mojim božićnim nožem. Ali i ta nož daleko nije bio tako lip, kao on božićni, ki je napravi na on Božić tolike neugodnosti i koga sam nek tako kratko imao u posjstvu kao jednu lipu prolaznu sanju.

a. b.

PRIJATELJ SVOGA NARODA

Stjepan Šulek

Kada u životu nekoga naroda postoji velika opasnost da sve propadne, kada ljudi trče samo za užitcima i luksuzom, kada propadaju duhovne vrijednosti, kada najvažniju ulogu počinje da igra novac i bogatsvo, kada više nema prave slobode, kada ljudi počinju zanemarivati svoje dužnosti prema Bogu i narodu, kada među ljudima počinju da vladaju zle navike i kada su u najvećoj opasnosti tekovine ljudskoga duha, onda se obično pojavi veliki čovjek, veliki pjesnik, koji zagrmi jezikom svoga naroda i koji opominja i kara svoj rod da se ima popraviti i poci boljem putem. Takvoga velikoga pjesnika imali smo mi Hrvati u sedamnaestom stoljeću u našoj slavnoj dubrovačkoj republici. To je bio Ivan Gundulić, pjesnik, koji se nije jasno i glasno bojao svojim zemljacima na jedan lijepi i dostojan način reci u oči pravu istinu. On je u svojoj drami "Dubravka" rekao da je sloboda u opasnosti, ako će ljudi trčati samo za užitcima i luksuzom. Ako se ne podje drugim putem sve će propast, propast će stare tradicije, propast će državna nezavisnost, propast će republika. Tko Gundulića dobro poznaje, vidi, koliko duha, koliko smisla za pravednost i slobodu, koliko čovječnosti i dobrote ima u njemu, u njegovim pjesničkim djelima.

U snažnoj pjesmi "Suze sina razmetnoga", Gundulić nam opisuje izgubljenoga sina, koji prolazi kroz najveće duševne i duhovne muke, koji glada u tuđini, daleko od bližnjih, daleko od rođjene kuće. On mora trpjeti, jer je prije u mladosti bio raskošan, nije živio s božjim zakonima i on, Bog, šalje ga u progonstvo, da se tamo nauči životu, da vidi svu bijedu i nevolju ovoga svijeta, da se napati, kako bi on mogao uvidjeti svoje teške grijeha i kako bi se mogao pokajati. Veliki grješnik prolazeći kroz teške nevolje uvidja svoj grijeh i kaja se, prosi Boga, da mu on pomogne opet doći na pravi put, na put vječnoga spasenja. Grješnik je prosi Boga, da mu pomogne i Bog mu je pomogao. On je opet pošao novim putovima, putovima s Bogom. Slavni pjesnik naš hrvatski i naš preko svoga velikoga djela opominje i pokazuje nam putove za naše spasenje. I mi lutamo kao izgubljeni sinovi, i mi tražimo kao pustinjaci u puštinji svijetla, pravde, slobode, dobrote i čovječnosti, a najviše božje milosti.

Ali naš je pjesnik i pjesnik borbe protiv neprijatelja. On u nama podiže naše samopouzdanje, diže u nama volju i neustrasivu odlučnost za borbu protiv zla, za borbu protiv nepravde i zlodjela. Njegova naš djela inspiriraju, da i mi budemo nepobjedivi borci protiv naših neprijatelja, da se ne bojimo, već da smjelo i bez okolišanja krenemo u borbu, u svetu našu borbu. U njegovim djelima nema pasivnosti, nema straha, nema pada pravednosti. Pravednost pobjedjuje, a zlo propada. Zlo umire, jer je nepravedno, jer je zločinsko, jer nije djelo dobra, već djelo ugnjetača ljudskih sloboda. U njegovom velikom eposu "Osman" pobjedjuje dobro. I tako je naš Gundulić pravi pjesnik borbe. On je naš veliki inspirator, naš duhovni pomagač, da ne klonemo, već da podjemo u borbu za pravednost, za slobodu.

(Iz predavanja o Gunduliću)

PATRIOTIZAM

Vidovid Gradišćanski

Stajali smo pred bečkim universitetom i razgovarali smo se po hrvatsku. Najednom se pojavi neki Amerikanac. To je bio moj znamac, koga učim hrvatski jezik. I kada smo mu rastunacili, da u Austriji ima Hrvata, koji govore jednim hrvatskim dijalektom, on, taj gizdavi Amerikanac počeo se je čuditi, kako su mogli Hrvati u Gradišću, nalazeci se na medji više naroda i nacija kroz više stoljeća, sačuvati svoj narodni jezik? Na prvi moment nismo znali Amerikancu ništa pametnoga odgovoriti, ali moj se je prijatelj ipak dosjetio i nakon jedne minute pauze izrekao je: - To je patriotizam. Meni je bilo neobično drago, da je moj prijatelj bio tako dosjetljiv i dao tom profinjenom Amerikancu pravi odgovor. Ja se nađam, da je Amerikancu tada postalo jasno, zašto se Hrvati u Gradišću još i danas razgovaraju po hrvatsku.

Ali neka bude dosta ozbiljnosti! Bit će možda bolje da se malo šalimo. Šale, ke nas zabavljaju mnogo puta su korisnije nego ozbiljnosti, ke nas samo uznemiruju i zabrinjavaju. Zar nije možda tako, dragi moji poštovani štitelji! Neki će možda misliti, da ja nisam pošten i čestit človik. Moram ipak priznati, da nisam baš veliki Hrvat, ali mi vi možete mirno vjerovati, da sam ja ipak Hrvat, a k tomu i dosta pošten človik, onako kako već jesu Hrvati.

Čuo sam da Hrvati nesmiju biti bezobrazni ljudi i da oni nikada nesmiju vrijedjati druge narode, jer ako su malo bezobrazni i ako traže svoja prava, onda je cijeli svijet protiv njih. Vrlo mi je žao, ča je to baš tako, ali ča si mi možemo pomoći! Baš ništa. Znaete ja sam negdje čitao da rič Hrvat znači dobar prijatelj ili dobar človik. Ako je to zaista tako, onda nam zaista ništa drugo ne preostaje, nego da budemo pokorni i poslušni svim narodima, pa i šuftima. Dudimo dakle prijatelji i našim neprijateljima!

Ja slutim da sam već pomalo dosadan i da ne govorim baš mudro. No ako sam vam dragi moji štitelji dosadan, onda prekinite s čitanjem i bacite "Glas" u pec, da izgori. Ali ja vas, prije nego ča to načinite, najozbiljnije opozoravam, da ček, koji se takodjer nalazi u "Glasu" ne bacite u pec, već da po njemu pošaljete novce u Beč. Jer vi ste pretplatnici. Sve možete, dakle, baciti u pec, samo ček ne, jer ček je najvažnija stvar. Naši su urednici najme pravi pravcati materijalisti i ja se slažem s njima.

Još bih htio malo kritizirati "Glas", ali ča da kritikujem, čemu? Jer ako bi ja sada kritikovao "Glas", onda me više urednici "Glasa" ne bi željeli ni viditi, jer bi me svi proglasili, da sam ja njihov neprijatelj i da nisam nikakav Hrvat. Ne bi želio doživiti takove sramote i da me proglase svojim neprijateljem. Bolje je šutjeti. Ako človik šuti, onda se ne treba bojati, da ce ga netko napasti. Ali opet morem otvoreno reći, da bi ja ipak nekada htio kritizirati, ali ča ću jadan, nemam kritičkoga duha i ne znam ništa pametnoga reći. Želio bih da budem drugi Matoš, ali vidim, da to ja nisam. Ali mislim, da bi mi trebali jednoga Matoša, ki bi znao stvarati kulturu. No pustimo take ozbiljne teme. Ali nekada ozbiljne teme nisu od štete, pogotovo onda ne, ako treba, da se u nama skupe snage za borbu i životni opstanak.

A sada zbogom dragi moji štitelji. Sretan Božić! Živite sretno do Nove Godine, a u Novoj Godini želim vam sve najbolje, a najviše želim, da budete redoviti pretplatnici "GLASA".

Vaš Vidovid

JEZIČNI OGLED
Po Maretiću i.h.

G

ganutljiv(rührend),bolje je:dirljiv.Ganutljiv je paravo samo u pasivnom značenju:on,ki se more ganuti.

garati,na pr.dogarati,izgarati.Bolje:dogorivati,izgorivati.

geslo,iz českoga uzeta rič.Ložinka je iz nimškoga Losung.Obadvi riči se upotrebljavaju.

glačalo,glačati,moru se podnesti,no narod govori(i u Hrvatskoj): tigla,tiglati.

glasiti,na pr.:evandjelje glasi ovako,dobra je rič.

glasovir je vrlo rdjavo skovana rič,zato nek ostanemo pri riči: klavir,klavirati etc.

glup,glupost nisu prave hrvatske riči.Bolje je:lud,bedav,tup.

gostoprinstvo je po rusku;Hrvat veli:gostoljubivost.

grupa,po nimšku Gruppe,svitska je rič,dakle se more upotrebljavati.

gumbošnica,Stecknadel,lipše se veli u nekom kraju:zabadača.

H

hiniti,po našu hinjiti,stara je rič,ali dobra.Na pr.:hinjio je ljubav.

hodočastiti,hodočasnik složene su riči iz hodom častiti;kao i rukotvorac iz riči:rukom tvoriti.

hvalospjjev,Lobgesang

hrptenica i hrptenjača,Rückgrat;jedna je i druga rič dobra.

hunjavica,naš narod veli:hunjavka(ili unjavka);govori se još: kihavica.

hotimičan,na pr.hotimični grihi;ov pridjev je dobro načinjen od priloga hotimice.

.....

IZ ČLANKA "REFULI"

A.G.Matoš

Hrvatska,prava Hrvatska,pravi hrvatski pejšaž je tužan i žalostan,a od svega je najtužnije more,tužno i žalosno,pusto more,naše sinje more.....

....ali more,"more divno;more sveto",privlačit će me kao sve,što je vječni simbol duše i čovjeka,što je potut mora slana kao suza,nemirno kao srce,divno kao žena,neizmjerno kao duša,ponosno kao ljubav i mило kao Jadran,kao Domovina.

Obzor,od 25.XII.1912.

DRAGIM NAŠIM ŠTITELJEM

Godina je na kraju. I mi ispunjujemo naše obećanje i izdajemo naš četvrti broj "Glasa". Prva godina našega rada je na svršetku i mi se radujemo, da nam je uspjelo unatoč velikih poteškoća izdržati i ispuniti našu zadaću u toj godini. Možda nije potrebno, da pišemo o svim poteškoćama, koje su nas u toku naše prve radne godine pratile. Bit će dovoljno, da kažemo u kratkom: to su bile poteškoće programske, ideološke, financijske i tehničke naravi. Ali hvala Bogu uspjelo nam je ipak mnogo i nadamo se, da je naš list imao mnogo uspjeha kod Vas, dragi štitelji. Nas to najviše veseli, jer mi možemo, da radimo samo uz Vašu pomoć, uz Vaše savjete i kritike, uz Vašu iskrenu i prijateljsku saradnju. Mi čvrsto vjerujemo, da smo u ovoj godini dali svoj dio u proširenju naše narodne kulture. Mi smo dali to što smo mogli. Da smo mogli dati još više, mi bismo dali više! Uz Božju pomoć i našu volju, mi se nadamo, da će sljedeća godina biti plodonosnija i bolja. Ako Bog da, da se naša mladina probudi i počinje misliti hrvatski, onda ćemo postići naše cilje.

Jedan naš vjerni štitelj u ljetu nam je ovako pisao: "Pročitao sam prvi i drugi broj "Glasa" i našao sam dosta svakojakih pogrješaka, ali mene veseli, da ste počeli s radom. Početak je dobar." Pred dvije nedjelje od istoga štitelja čitali smo sljedeće: "Ja sam u prvom pismu pisao o vrijednosti "Glasa". Ovaj (treći broj) je puno bolji nego prvi i drugi. Više mi se sviđa, jer su izreke ljepše složene. U kratko velim, da su članci mnogo bolje opremljeni nego kod prijašnji brojeva."

Dragi štitelju, mnogo hvala na Vašoj pohvali i hrabrenju za naš daljni rad. Mi obećajemo, da ćemo u sljedećoj godini raditi na tom, da naši broji budu još ljepše uređeni, da izreke budu još ljepše složene u rečenici.

Prije nekoliko dana primili smo pismo od jednog našeg dragog štitelja, ki nam daje savjete i podršku za naš daljni rad. Naš dragi štitelj među ostalom piše i ovo: "3. Broj mi se sviđao, no imam par opaskov: 1. Neka Šulek ne piše u jednom broju odmah o dva pjesniki - Gundulić i Matoš - to je previše najednoč. Dosta je jedan. Mi bismo radije vidili, kada bi se Vi mladi pokušali i kim originalnim djelom, kom certicom, - kot su to bile dva u zadnjem broju.....

2. Pokušajte, da hrvatski mislite i ča mislite, jednostavnije izrazite. Vaše pisanje je previše "zbito", zgušnjeno, i mnogo se služite internacionalnom frazeologijom, grčkimi, latinskimi riči, ča će naši školovani ljudi nekako razumiti, ali ne će prostiji ljudi i djaci. Morate imati na vidu, da su naši djaci skoro analfabeti ča se tiče hrvatskog jezika.....

Ja sam dakako ipak zato, da nastavite svoj književni rad u "Glasu". "Mnogo hvala na ovim riječima. Istina je, da naši djaci slabo poznaju svoj materinski jezik. To je žalosna istina, ka nama svima leži na srcu...

Možda ipak nije previše akcijno jednoč donášamo dva hrvatska pjesnika, jer "Glas" na taj način svraća pozornost djacima na hrvatsku kulturu? Možda će se na taj način pobuditi još više interesa za hrvatsko kulturno dobro?

I na koncu još jednoč svima mnogo hvala, ki su nam pomogli u našem radu, ki su nas uzdržavali svojim darima, ki su bili uz nas i ki žele, da se naš rad nastavi u dojdudoj godini.

Čestitamo svima Božić, kao i mnogo sreće i svakoga obilja u Novoj Godini.

Martin Prikosović

O Bože zašto je to tako? Zar ne vidiš kolika se krv prolijeva u Madjarskoj? Zašto si dopustio, da su Englezi i Francuzi oružjem napali Egipat, dok se ovdje u Madjarskoj vodi borba za oslobodjenje od teške tiranije? Zar ovo nije bila prilika, da se uništi bezbožni ustav i bezbožno, brutalno vladanje? Zar nije cijeli rodoljubivi svijet stajao uz Madjare, kada su se digli protiv topova i pušaka? Zar će zaista komunizam pobijediti? Zar zaista osim materije i brutalnosti nema ništa plemenitijeg na ovom svijetu? Zar nisu Englezi ništa drugačiji, plemenitiji i čovječniji nego što su komunisti? Zar je zaista ovaj naš svijet ništa drugo nego jedna velika laž?

Beč, 3. XI. 1956. s. š.

.....

Pošta se šalje na naslov: Martin Prikosović, Beč 16.
Paletzgasse 17/2/3.
Pretplata se šalje u "Österreichische Länderbank A.G."
Wien, PS-Kto. 6.447. Kroat. Akademikerklub. Kto. 705369.

Vlasnik i izdavatelj: Hrvatski akademski klub

Urednici:

Martin Prikosović i Stjepan Šulek

.....

Mišljenje pisca ne mora se slagati s mišljenjem urednika.

+

Pojedini broj iznosi 4 šilinga, a godišnja pretplata 15 šil.

U sledećem donošamo popis onih rasprava, koje su se do sad bavile s našimi Hrvatima, od njihove seobe do današnjega časa. Mislimo ovim korakom našim štiteľjem poslužit, ako se oni hoćedu bliže baviti našim gradišćanskim Hrvatstvom. Nikako si ne kanimo prisvojiti pravo tvrditi, da su ovdje sve stvari, koje su ikad pisane.

Izostavit ćemo - posebi razumljivo - one rasprave, koje se nalaze u naši hrvatski časopisi i koje su nam dosta poznate. Nađalje ne ćemo sastaviti pojedine članke, koje je objelodanio - više ili manje poznato - Zemaljski arhiv u svoji časopisi "Burgenländische Forschungen", "Burgenländische Heimatblätter" i "Volk u. Heimat". (Sve ove časopise možete tražiti pod naslovom: Burgenländ. Landesarchiv, Eisenstadt, Rusterstr. 14).

Naša lista hrvatski, mađjarski i njemačko pisanih člankov i knjig:

- Andrić: sastav u časopisu "Vienac" 1899. "Iz starije književnosti ugarski Hrvata."
- F. Baumhackl: predavanje od 16. Nov. 1933. "Die Kroaten im Marchfeld."
- E. Biricz: phil. Disertation 27. Jan. 1950. "Geschichte der Einwanderung der burgenländischen Kroaten". Wien 1949.
- N. Z. Bjelovučić: sastav u časopisu "Etnografske granice Slovenaca, Hrvata, Srba i Bugara". Zagreb 1929.
"Etnografske granice južnih Slavena". 1. Tl. Dubrovnik 1934.
- H. Dihanich: phil. Disertation 23. 3. 1955. "Das Verbum im Burgenländisch-Kroatischen". Wien 1954.
- I. Dobrović: Kratka povijest naših stari, njihova borba s Turki i selenje u novu domovinu
"Iz stare domovine u nepoznatu novu". Železno 1952.
"Naši Hrvati u dobi reformacije i prva stoljeta u novoj domovini". Knjiga HKD. Beč 1955.
- J. Esih: "Gradišćanski Hrvati". U Zagrebačkom kalendaru "Napredak", 1933.
- R. Fuchs: "Die Kroaten-Ansiedlung in Landegg". Unsere Heimat Jg. 9, Nr. 3, S. 83-90.
- Št. Gregoric: "Narodne povidajke". Beč 1948.
- O. Gruszecki: sastav u časopisu "Burgenland" - "Die Kroaten des Burgenlandes und ihr Siedlungsgebiet". 1930.
- A. Haberlandt: "Volkskunde des Burgenlandes, Hauskultur u. Volkskunst". 1935.
- Stan. Hafner: sastav u "Prilozi proučavanju narodne poezije" 6, 2. S. 282-288. "Spričane kod gradišćanski Hrvata". Beograd 1939.
- I. Horvath: "Iz naše stare gore". Beč 1947.
"Školnik zvonar". Igrokaz. Beč 1949. Prilozi u: "Letna knjiga hrvatskoga kulturnoga društva u Gradišću", 1930. 1931.
u "Naša domovina Kalendar" od 1932. Neusiedl a. See.
"Gradišće": Kalendar, i letopis Hrvatskoga kulturnoga društva u Gradišću.
- Alex. Issatschenko: "Vidovnika" Kroatische Gesänge aus dem Burg. Graz, Schmidt-Dengler, 1938.
- S. Jovanović: sastav u "Mitteilungen der geographischen Gesellschaft". Belgrad 1929, Bd. 15
- Kuhač: sastav u časopisu "vienac", 1878. "Medju ugarskimi Hrvatima" "Krstjansko-katolićanski crikveni jačkar". "Vienac" 1901.

- Kurelac: "Jačke ili pesme prostoga i neprostoga pro župah Šopranskoj, Mošanskoj i Železnoj na Ugrih" Zagreb 1871.
- A. Leopold: "Cvijeće iz Gradišća" Pjesme, 1954.
- S. Marhold: prilog u E. Lögers "Heimatkunde des Bezirkes Mattersburg im Burgenland". Wien-Leipzig 1931.
- Memorandum vlade republike: Memorandum vlade Federativne Narodne Republike Jugoslavije o Slovenačkoj Koruškoj, pograničnim slovenačkim delovima Štajerske i gradiscanskim Hrvatima. Beograd 1947.
- M. Mersich: "Povešt katoličanske crkve". Izdanje HKD 1935.
- M. Milorađić: "Jačke" s uzlaganjem Martina Mersića. Beč, HKD 1955.
- Milčević: sastav u časopidu "Vienac" 1898-"Medju Hrvatima: Donje Austrije, zapadne Ugarske" i "O Ugarskim Hrvatima" u "Vienac" 1901.
- A. Mohl: rasprave u "Burgenländische Heimatblätter" 1933. i u "Die burgenländ. Kroaten", Jg. 1.
- J. Nohač: prilozi u "Almanach Moravskyh Charvatu (1584-1934)-Festschrift anlässlich d. 350 Jahrfeier d. Ansiedlung. Izdavatelj "Narodni Jednota", Brünn 1934.
- L. Tonsich: izvještaj "Kroatisches Brauchtum der Weihnachts- und Neujahrszeit im Burgenland" u "Burgenland", Jg. 3, 1930.
- A. Turek: piše u istoj knjigi u kojoj i J. Nohač piše.
- M. Ujević: "Gradišćanski Hrvati". Jeronimska Knjižnica. Knjiga 426, 2 izdanje. Zagreb 1934.
- K. Ulbrich: "Siedlungsformen des Burgenlandes" u "Bgl. Heimatbl" Jg. 4, H. 1-4. 1935.
- G. Ulicey: piše izvještaj sa L. Tonsichom.
- M. Varga: Phil. Diserttation 12 juli 1951. "Die Hochzeitsbräuche der Kroaten des österreichischen Burgenlandes", Wien 1951.
- F. Wehofsich: predavanje "Das Werden der burgenländischen Kulturlandschaft". Korrespondenzblatt des Gesamtvereines der deutschen Geschichts- u. Altertumsvereine, Jg. 78. Nr. 10-12, Spalte 264-265.
- Ostali pisatelji:**
- O. Balazsovits: "Historia conventum S. Mariae provinciae". Preszburg 1866.
- M. Bel: "Notitia Hungariae novae historica geographica". Wien 1735.
- H. J. Bidermann: "Neuere slawische Siedlungen auf süddeutschem Boden". Forschungen zur detschen Landes- u. Volkskunde. Bd. 2, H. 5. Stuttgart 1888.
- S. Bredetzky: "Beiträge zur Topographie des Königreiches Ungarn". Bd. 4, Wein 1805.
- J. Csaplovics: "Topographisch-statischtisches Archiv des Königreichs Ungarn". Bd. 2, Wien 1821. "Chroaten und Wenden in Ungarn", Preszburg 1828.
- K. Czoernig: "Ethnographie der österr. Monarchie", Wien 1855-57. Bd. 3. "Topographie von Nieder-Österreich", seit 1877 in Wien, Bd. 1, 1877.
- A. Grund: "Veränderungen der Topographie im Wienerwald und im Wienerbecken" in Penk's geograph. Abhandlung, 8, H. 1. Leipzig 1901.
- G. Gyurikovits: "Illustratio critica situs et ambitus Slawoniae et Croatae", Bd. 3. Pest 1847. "Die kroatische Kolonie in Nieder-Österreich". Österr. Blätter f. Literatur, Kunst usw. Jg. 4, Nr. 5/6.
- J. Herben: sastav "Tri charvatske osady na Morave". Časopis matice moravske 14, 1882.
- R. Kiszling: "Die Kroaten" (Der Schicksalsweg eines Südslawenvolkes). Graz-Köln-Böhlau 1956.
- B. Kroboth: sastavi u "Zeitschrift f. österr. Volkskunde", Jg. 3, 6. 7. 1900. 1901.

- A.Mohl:"A Horvatok bevandorlása 1533-ban",Ofenpest 1915.
 R.Pfaundler:"Das Verbreitungsgebiet der deutschen Sprache in Westungarn"."Die Ergebnisse der Volkszählung von 31.Dez.1910 im deutschen Westungarn".
 L.Ricek:"Niederösterreich im Zeitalter der Reformation".
 J.Szegedi:"Rubricae sive synopses titulorum capitum et articulorum universi juris Ungarici".Tyrnau 1743.
 R.Szegedy:"A nyugatmagyarországi horvatok".
 F.Schweickhardt:"Das Marchfeld".Wien 1842.
 A.W.Šembera:"O Slowaneck w Dolnich Rakousich".Prag 1845.
 Th.Wiedemann:"Geschichte der Reformation u.Gegenreformation im Lande unter der Enns"."Die Kroatensiedlung im inneralpinem Wiener Becken".
 G.Wolny:"Die Markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert".Bd.2,Brünn 1836.

.....

Prof. Hürský, Vyhledávání a asimilace slovanstých
 obcí v Gradisti (S 15 kartogr. přílohami
 a s náčrtky v textu) Vydáno jako
 rukop. koncept. Horavský ústav v Praze
 1912, 372 p

1331-335 : Seznam archivních pramenů
 336-352 - Seznam literárních pramenů